Meridià

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 39 | Barcelona, 7 d'octubre del 1938 | Preu: 50 cèntims

BIBLIOTECA P. ARUS

MONOLEGS INTERIORS

M U N I C

Munic! Saborosa cervesa! Els bons—ha ha!—i plàcids alemanys del sud. Panxacontents, bóta-panxuts. Reis folls, músics wagnerians. Poètics i fastigosos records patriarcals dels Wittelbach. Orgull i angúnia de guerra i d'imperi. Comunistes afusellats. Putsch putsch putsch. Ludendorf balla el ximmi—o potser la masurca? Camisabruns a la Casa Bruna. Muic, melic del món, quina història!

Una altra entrevista? Una altra, encara. Has de profetitzar altre cop sobre el passat? Quin remei si avui, 29 de setembre, ja no serà avui un altre dia? No te'n pots estar? Impossible. Avui Munic és el melic del món, i tot el món és mira el melic Munic. (No fa gaire bonic.) No, no és gaire bonic el que s'hi veu. La pau o la guerra en un joc de quatre cantons!

Allà els tenim, entorn de la taula, tots quatre. Un dolce far niente. Ich bin über alles. Not jolly good fellows. Mon Dieu, quel guet-apens! N'hi ha dos amb fums, que treuen fum. Ombrívol camuflatge de grandesa. Dins la densa atmosfera, el nerviosisme pren la forma d'esvàstica. Surt del fum i hi torna, bumerang enemic dels demòcrates. El gentleman la deixa passar inclinant el cap en un gest fi, com si s'inclinés, cortesament davant l'inevitable. El monsieur la vigila nerviosament, es decanta, s'ajup, es redreça. El dos dracs treuen fum pel cap, treuen foc pels queixals, somriuen exacerbadament al vol de l'esvàstica.

Ombres folles, crits ardents, desigs d'estrall envaeixen la sala. Heil heil heil. Donnergekrach. Ich bin über alles. Pues de bigotet treuen guspires. Camicie nere nere nere. Duce duce duce! La bara de sota es llença endavant. Buldog sota una calba.

Ombres de dolor, planys de seny, joves sospirs s'esmunyen dins l'estança. Vinyes per al xampany futur. Belles demoiselles somriuen sota el sol. Mares grassones alleten el menut. La França és dolça. (Ça va pas, mon vieux, c'est la guerre.) Una reina ha plorat. Dues dames d'honor passat per mil sedassos han hagut de sostenir-la. («Poor thing!», diu Mrs. Bloombury a la portera. «Pobrissona!». I llur fervor monàrquic s'infla poderosament dintre llurs pits sentimentals.)

¿Se sent o no se sent la Marsellesa al lluny, acostant-se, fent vibrar els cors? ¿Què volen aquesta horda d'esclaus, aquests traïdors, aquests reis conjurats? Per a qui aquests lligams innobles? Français, pour nous! Ah, quel outrage! Daladier es redreça, para l'orella, mira Chamberlain de cua d'ull. Mr. Neville sospira — o bé respira fort, vitamines d'Imperi. No tot ha d'ésser Impero, no! Tots han respost — del Canadà a Nova Zelanda. Britània encara governa les onades. I doncs!

Se sent, venint de sota el bigotet, la veu de la metralladora. Pam pam patapam! Tretze són tretze. Qui no li agradi que ho deixi. Ja està dit. No m'estic de res, jo. Veieu? El dit avança per sobre les onades del mapa palpitant. El dit atura les palpitacions, Europa s'aplana. Praga, veieu? I ara què? Gran esternut nazi: Nichts! Aquell altre sorride ferocement. Vedete? Niente. E quando dico niente (duce duce duce!) è niente, Bohèmia è finita.

L'anglès i el francès miren el mapa amb uns ulls molt oberts. Res, un forat negre: Bohèmia, Eslovàquia han desaparegut; la Rússia subcarpàtica s'aprima per fer-se fonedissa, però és envaïda, rosegada ràpidament per l'àcid. Nothing at all? Rien du tout? L'anglès i el francès tenen l'aire greu, però serven encara l'equilibri, l'equilibri inestable entre la pau i la guerra, entre la guerra d'avui i la de demà, entre la solta amb risc i la comoditat de poc seny. Quelcom els atura, els enforteix, els anima a guanyar la partida? Se sent o no se sent el crit del falcó? Batega encara — honor dels pobles — el cor de Bohèmia?

C. A. JORDANA

EL MITE DE L'ARIANISME, PRETEXT PER A PERSEGUIR ELS JUEUS

«Les Allemands se servent de raisonnements philosophiques pour expliquer ce qu'il y a de moins philosophique au monde: le respect pour la force et l'attendrissement de la peur, qui change le respect en admiration...»

Mme. de Staël, *«De l'Allemagne»*.

EL DEMOCRATA ALEMANY WALTER RATHENAU, ASSASSINAT PELS REACCIONARIS DEL SEU PAIS

La filla de Necker tenia raó. Una de les facultats que hom no pot menys de reconèixer a Alemanya, tant a l'Alemanya bismarckiana, com a la kaiseriana o a la hitleriana, és la de saber bastir en tot moment la teoria "soi-disant" filosòfica en la qual poder recolzar les més grans arbitrarietats, els crims més monstruosos, les majors infraccions de tots els drets estatuïts i la violació dels més elementals principis de justícia i de convivència humana.

La guerra europea fou una confirmació d'això. De la mateixa manera que Diderot, D'Alembert i demés enciclopedistes prepararen filosòficament la revolució francesa, igualment determinats pensadors alemanys, des de Fichte fins a Treischke, Bernhardi, Mommsen, Klaussevitz i especiament el fantàstic Richard von Tannenberg, amb la seva "Gross-Deutschland" ("La Gran Alemanya"), prepararen l'esperit públic teutó per a la immensa hecatombe del 1914-1918.

La tradicional megalomania germànica, nascuda de la prusianització — l'únic element de consciència nacional existent al poble alemany—; l'esperit militarista, eficaçment explotat pels grans teoritzants de la violència, que en tot temps ha tingut Alemanya i els quals han fet de la força l'eix i la raó d'existència de la nació; el sentit de la "sophistiquerie", de la mentida sistematitzada, de la superxeria controlada i del "bluff" organitzat, foren els factors psicològics que el 1914 arrossegaren el poble alemany a una guerra cruelíssima.

Ara, l'Alemanya hitleriana necessitava un pretext per a perseguir els jueus, als quals Hitler, en aqueixa "bíblia de la força", que és el "Mein Kampf", tan aviat els acusa de bolxevics com d'ésser els detentadors i controladors de l'alta finança internacional. Calia, doncs, bastir una teoria amb aparences científiques que, tot i afalagant el sentit imperialista de les capes burgeses i superiors de la societat alemanya, parlant-los de la missió providencial, messiànica, de la raça germànica, permetés l'extermini d'un nucli d'homes entre els quals hi ha molts que són intel·lectualment superiors als alemanys que es consideren aris purs.

I és aleshores que neix la teoria neogobinista de l'arianisme, veritable mite egolàtric, que té com a base fonamental una gran superxeria científica. Si Shopenhauer, parlant del jueu, va dir que és "el gran mestre de la mentida", hom, després d'haver examinat la falsedat dels fonaments damunt dels quals s'assenta el mite ariànic i els sofismes que Hitler exposa al "Mein Kampf" per tractar d'argumentar el seu odi inexhaurible contra els fills d'Israel, pot arribar a la conclusió de que darrera de la teoria de l'arianisme hi ha també una gran mentida.

Perquè, què és l'arianisme?

EL NEO-GOBINISME

El comte de Gobineau, en la seva obra "Essai sur l'inégalité des races humaines", obra no gaire coneguda i que els alemanys

EL FAMOS BIOGRAF ALEMANY EMIL LUDWIG (MANUEL COHEN)

han desfigurat d'acord amb les seves necessitats nacionals, ha exposat una teoria que té per base la superioritat de la raça blanca (ària) respecte de les races de color — la groga i la negra — i la degeneració inevitable de la humanitat per raó de la mescla i enforcall de la raça superior amb les races inferiors.

Els alemanys han ressuscitat la teoria gobiniana, fent d'ella un neogobinisme, la primera conseqüència del qual consisteix

(Segueix a la pàgina 2)

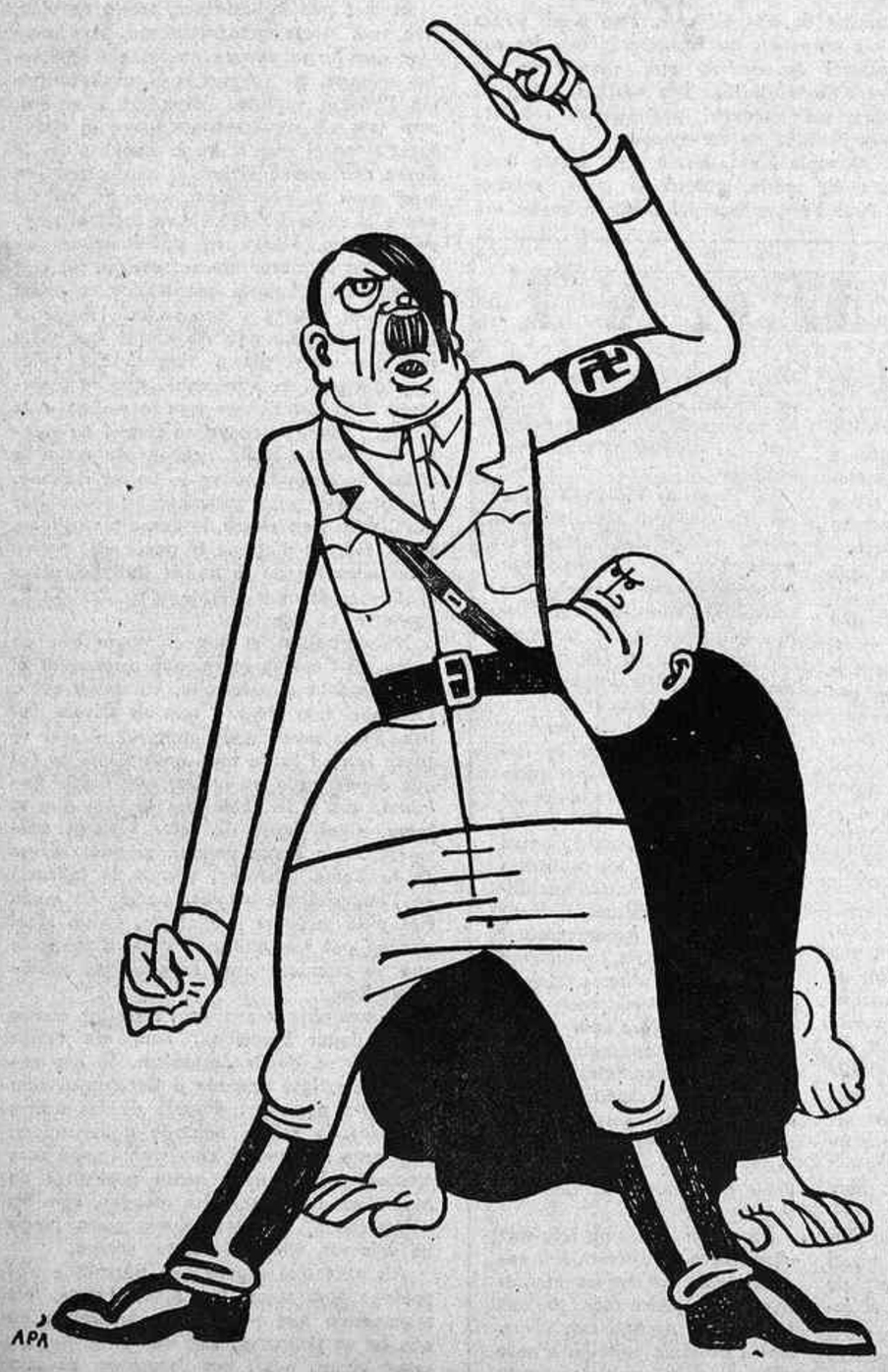

L'ACABAMENT, per APA

Hitler. — Es que ja anem perdent la paciència...!

Mussolini. — I els «quartos».

TXECOSLOVAQUIA I ESPANYA

En l'altar del sacrifici ha estat immolada Txecoslovàquia. Cobejada per l'ambició illimitada de Hitler, l'espoliador d'Austria, els governs d'Anglaterra i de França, erigits per acord d'ells mateixos en rectors de la política mundial, l'han designada com a víctima en ares a una pau que té la vida greument amenaçada. Enmig d'un silenci prenys de complicitat, va permetre's que dint de llurs pobles, es presenten com a pobles lliures i que Xina i Espanya sofrissin les invasions més bàrbares; i, ara, els dirigents d'aquells dos països que, prescindint de llurs pobles, esp resenten com a models de democràcia i com a àngels de la guarda del món trasbalsat, s'han prestat de fer de sacerdots del sacrifici exigit pel feixisme abassegador.

Les doctrines totalitàries són la guerra; tan sols l'esclavització ambienta l'existència dels qui les practiquen. I només poden conduir endavant llurs plans si se'ls tolera que el camí sigui lliure. Fins ara se'ls deixava la via expedita en lloc de plantar-se'ls al mig del pas i dir-los que l'interès de la humanitat imposava que reculessin. Han anat molt enllà per la ruta lliure, i quan s'han presentat obstacles que posaven en perill la pau, aquells que, investits de salvadors del món, havien de prendre la resolució decisiva, no tan solament no han fet res, sinó que s'han afanyat a aplanar-los les sinuositats del camí perquè el pas els resultés fàcil. Cada concessió ha estat per Alemanya i per Itàlia el punt de partida per a noves exigències; ara, s'ha vist que poden demanar el món sencer i els governants anglesos i francesos, humilment, no tindran prou temps per a oferir-los-el. Els autòcrates tenen uns excellents aliats; uns aliats que, amb el pretext de mantenir una pau de la qual només gaudeixen ells, esquarteritzen les nacionalitats a benefici del feixisme. Basta que es formuli una exigència, perquè de seguida sigui satisfeta. El gran Imperi Germànic ideat per Hitler es va estructurant; l'Imperi Romà proclamat per Mussolini veu un esdevenidor pròsper. Totes les terres del món poden pertànyer-los, mentre no sigui tocat ni un bocí dels territoris britànic i francès; si cal, els aliats mateixos s'avançaran a fer oferiments al feixisme. Això és l'acord de Munic. Les quatre potències s'han assegut entorn del mapa i, sense consultar ningú, sense tenir en compte la voluntat dels pobles, han començat a esborrar països i a arrencar trossos d'Estats per tal d'afegir-los als dos imperis pomposament creats. Els convenis d'assistència mútua poden deixar-se de complir amb la mateixa facilitat que es signen.

Hitler ha exigit part de Txecoslovàquia amb tota la riquesa que el territori conté, i els governants anglesos i francesos, trencant els compromisos contrets, desoint les veus de llurs governants, ho cedeixen i encara criden a Polònia i a Hongria que reclamin la part que els abelleix. Cal evitar els riscos d'una digestió mal feta; les conseqüències dels desastres poden presentar-se en dates llunyanes, quan el regiment del país estigui en mans d'uns altres.

Un diputat conservador britànic ha dit que els governs d'Anglaterra i de França havien d'escollir entre el deshonor i la guerra i que ells han triat el deshonor sense que hagin evitat la guerra. Un vell aforisme proclama que la gana ve tot menjant. Si per por a la guerra es foragita la dignitat i es passa per tot, ¿què ocorrerà el dia que Alemanya vulgui satisfer la seva més cara ambició, abatre França? La sotmissió incondicional dels governs britànic i francès als designis feixistes, no ha salvat la pau; la guerra ha estat només ajornada.

* * *

Les terres hispàniques estan xopes de sang. Centenars i centenars d'espanyols moren cada dia. Això és la guerra. Com han fet a Abissínia i a Austria, com acaben de fer, amb el "vist i plau" dels estadistes anglesos i francesos, a Txecoslovàquia, els dictadors d'Alemanya i d'Itàlia volen dominar Espanya, per a llançar-se després a noves conquistes, fins a assolir llur gran illusió de sotmetre França i aixafar la U. R. S. S. Ha estat la voluntat unànime dels hispànics, l'heroisme exemplar dels republicans, el que ha impedit el crim. Un dubte, una indecisió nostra, hauria significat la mateixa fi que l'Estat txecoslovac. Els pretesos paladins de la pau i de la política europea començaren per suspendre el dret i els tractats comercials i per cloure les oïdes a l'expressió de la voluntat hispànica; si Espanya no és feixista es deu al meravellós procedir del poble espanyol, puix que altrament els esporuguits, des del Comitè de Londres o des d'un recó plàcid on els sorolls arribessin somorts, haurien plantejat el lliurament a Hitler i a Mussolini a condició de no traspassar els Pireneus i no fer intransitables les aigües mediterrànies.

La pau se salva, com a Espanya, oposant-se a la invasió, no pas cedint-ho tot. Els que disposen de les coses alienes i fan reparticions exigides pel feixisme, ajornen l'extensió del conflicte i deixen que quan es presenti hagi d'ésser més cruent perquè les armes seran més nombroses. Espanya, en canvi, mostra que la resistència esfondra els designis totalitaris. Una acció enèrgica al començament de la campanya imperialista, hauria ja pacificat el món; avui, a conseqüència primer del deixar fer i després de la sotmissió a la voluntat feixista, la dalla finíssima de la guerra branda damunt Europa.

Noble Txecoslovàquia, terra plena d'espiritualitat i poesia, democràcia progressiva posada al servei de la tranquil·litat europea, la quàdruple aliança de Munic ha exigit el teu sacrifici per mòbils egoistes! El teu Estat esdevindrà una terra neutralitzada tancada dins unes fronteres reduïdes. Txecoslovàquia mansueta, no et trobes sola enmig de l'oceà del món. Espanya planta cara als fautors de la guerra i el seu gest magnífic, agegantat per l'heroisme decidit, malson dels acomodaticis i esperança de totes les masses populars, donarà el primer cop mortal a aquest feixisme que els detentors de les democràcies reverencien capell en mà.

J. ROURE-TORENT

(c) Ministerio de Cultura 2006

El mite de l'arianisme, pretext per a perseguir els jueus

(Ve de la primera pàgina)

a atribuir-se els teutons, d'una manera exclusiva, aquesta superioritat de la raçaària... Per això el professor Jacques Flach, en la seva obra "Essai sur la formation de l'esprit public allemand", pot dir el següent: "De la supériorité blanche ou aryenne, les Allemands ont fait leur propre supériorité, et à la dégénérescense prédite de

LLEÓ BLUM, cap del Partit Socialista francès

l'humanité ils ont substitué son apothéose par la domination germanique..."

¿Ha dit, potser, el comte de Gobineau que els alemanys siguin els únics aris d'Europa, o, quan menys que siguin aris sisquera?...

No; Gobineau ha dit que els teutons no són veritables germans i que els prussians no són altra cosa que un mestissatge d'eslaus, de finesos i de teutons...

¿Situava el comte de Gobineau els llocs de supervivència de la raçaària al territori alemany?

Tampoc. Gobineau localitza la més pura supervivència de la raçaària a l'Escandinàvia, a Hannover, a la regió renana fins a Basilea, a la França septentrional i a la Gran Bretanya i Islanda. "Dans ce centre — diu — subsistent les dernières épaves de l'élément aryen, bien défigurées, bien dénudées, bien flétries sans doute, mais non pas encore tout a fait vaincues. C'est aussi là que bat le coeur de la société et, par suite, de la civilisation moderne..."

¿SON ARIS O JUEUS SIR JOHN SIMON I HORE BELISHA?

Els nazis han acusat el ministre de la Guerra del Gabinet britànic d'ésser jueu. També han acusat el Papa de la mateixa cosa, però això, com diria Kliping, "és una altra història"...

El 1934, Sir John Simon, aleshores secretari de Relacions Exteriors del Govern anglès, també fou titllat de jueu i en una lletra adreçada a un amic seu li deia:

"Jo sé que hi ha gent que escampa el rumor de que sóc jueu i de que les meves relacions jueves arriben, àdhuc, a influir en la política internacional del meu país. En realitat, jo sóc un britànic de rabassa ària, sense cap barreja jueva..."

Igualment De Valera, responent al Parlament irlandès de la mateixa acusació, deia també que a la seva ascendència no hi havia hagut ni una gota de sang d'Israel, ans, pel contrari, la seva ascendència era celta o ibèrica, que són considerades com dos branques de l'hipotètic arbre ari.

No sabem el que Hore Belisha pensa contestar. Però si també parla d'ascendència ària, d'arianisme i de tipus ari, cometrà el mateix error cabdal que cometeren sir John Simon i De Valera. Perquè això del tipus ari, és una cabòria, sense cap fonament d'existència real. El mateix Max Muller, que fou l'inventor de la denominació aris i arianisme, davant de l'enrenou que promogué la seva definició, hagué de rectificar, dient: "Un etnòleg que parli de raça ària, de sang ària, d'ulls aris i de cabell ari, comet, com a lingüista, un error tan gran com si parlés d'un diccionari dolicocèfal o d'una gramàtica braquicèfala..."

Amb el nom d'ària, hom pretén definir una cosa que existeix fragmentàriament i en un estat de barreja i d'impuresa com totes les races... Un escriptor ha dit que és una raça pagana i bosquimana, anticatòlica, antieuropea, d'intel·ligència curta, una raça bel·licosa, la missió històrica de la qual ha estat destruir l'harmonia imposada a Europa per segles de cultura...

JUEUS DE CATEGORIA

L'Alemanya hitleriana odia els jueus perquè són intel·ligents i saben crear riquesa espiritual i material per enllà on passen. Hitler, demés, els odia, perquè estimen la democràcia i el parlamentarisme i perquè, davant de la decadència intel·lectual per la qual travessa Alemanya des de fa unes desenes d'anys, els semites continuen donant homes il·lustres en totes les branques de la Ciència, de l'Art, de la Literatura, del Comerç, etc. Finalment, Hitler odia els semites perquè fou Carles Marx, fill de pare jueu, el creador de les bases científiques del socialisme. La seva obra cabdal "Das Kapital" ha tingut una influència extraordinària en el desenvolupament social de la humanitat.

Acabarem el nostre comentari recordant que el poble jueu — aquest poble sense llar, tota vegada que la llar que lord Balfour li va donar a Palestina diàriament l'ensangonen els àrabs al servei del feixisme —, ha donat en tots els temps els homes més il·lustres del món. Anem a recordar-ne uns quants:

Carles Marx, creador dels fonaments científics del socialisme; Rothschild, nom d'una de les més cèlebres famílies de banquers del món, fundada el 1743, la qual ha donat membres al Parlament britànic; Benjamí Disraeli, comte de Beasconfield, fundador de l'imperialisme anglès sota el regnat de Victòria. Entre els comediògrafs moderns podem anomenar Porto-Riche, Henry Berstein, Tristan Bernard, Pierre Wolf, André Picard, Forest, Nathanson, Athys Valabrègue i altres.

Es jueu Charlie Chaplin (Charlot), el més gran de tots els artistes cinematogràfics, creador d'un tipus eminentment humà i transcendental. Jueu és Emil Ludwig (el seu veritable nom és Manuel Cohen), l'autor de tantes biografies magnífiques, entre les quals destaquen la del Kaiser Guillem II i la de Napoleó. Jueu és igualment el famós filòsof francès Henry Bergson i l'eminent sociòleg Levy Bruhl, com jueu era també el gran arqueòleg Salomó Reinach, l'autor d'"Apollon". La novel·lística anglesa ha conegut la il·lustre Israel Zanwill.

Un aspecte de la persecució de què són objecte els jueus a l'Alemanya de Hitler

Es jueu el famós crític hongarès Max Nordau. Les lletres holandeses han conegut Hermann Heyermanss i les poloneses Chalom Ache. Jueu era Enric Heine.

També ho era el famós demòcrata alemany Walter Rathenau, vilment assassinat pel feixisme alemany, i jueu és el cap del Partit Socialista francès, Lleó Blum.

A la Medicina els semites han aportat

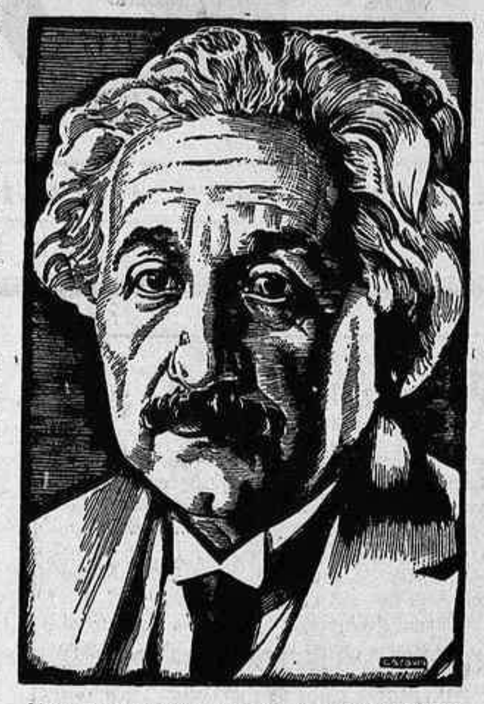

L'il·lustre matemàtic alemany ALBERT EINSTEIN, creador de la teoria de la relativitat, que actualment viu a Anglaterra, exiliat pel feixisme

un bon grapat de noms. Heus ací uns quants: en otiatria, Politzar; en neuropatologia, el cèlebre Benedikt, com també Juli Renart i Frankl; en anatomia Zuckerlandl i Henle; en malalties de l'estómac, Asser; en patologia experimental, Stricker; en psiquiatria, Leidesdorf i Cèsar Lombroso; en neurologia, Eulenburg; en venereologia i sifiliografia, Newmann i Zeissl; en dermatologia, Kapossi; en oftalmologia, Mauthner i Deutschmann; en anatomia patològica, Conheim; en hidroteràpia, Winternitz; en histologia, Remak; en malalties infeccioses, Brieger; en cirurgia i urologia, Dittel; en fisiologia, Valenti i Angel Mosso; en història i geografia mèdiques, Hirsch; en història de la Medicina, Pagel i Leligmann; en cirurgia del ronyó, Israel; en malalties de la infantesa, Kassowitz; en obstetrícia, Saenger; en dermatologia, Schwimmer; en balneologia i diabetes, Saenger; en laringologia, Stoesk i Schnitzer, etc.

Finalment, direm que el famós psicoanalista austríac Segismond Freud és jueu i també el més gran matemàtic dels nostres temps: Albert Einstein.

Francesc CARAVACA

Les reunions dels Parlaments de Catalunya i de la República espanyola

Complint els preceptes reglamentaris, han celebrat llurs reunions el Parlament de Catalunya i el de la República espanyola. El primer, el dia 1 d'octubre, al seu seu Saló de sessions; el segon, els dies 30 de setembre i 1 d'octubre, en ús de l'hospitalitat que li ha ofert Catalunya, al Monestir de Sant Cugat, a Pins del Vallès.

Ambdues reunions parlamentàries han tingut gran importància política.

El Parlament català va reelegir el seu President, a conseqüència de la dimissió tramesa des de Paris pel Sr. Joan Casanoves. Un home d'austeritat manifesta, el Sr. Josep Irla, va ésser elevat al lloc vacant. Per dimissió del Vice-president primer, el nostre estimat amic Dr. Serra Hunter, que ocupava interinament la Presidència amb provat encert, i per trobar-se vacant també la Vice-presidència segona, ocuparen respectivament aquests llocs dos polítics de vàlua, figures destacades de la nostra intellectualitat: Antoni Rovira i Virgili i Manuel Serra i Moret, collaborador el primer i redactor el segon de MERIDIA.

El President de Catalunya pronuncià, en aquella sessió, un bell parlament, tot ell amarat de patriotisme, que condensa el sentiment antifeixista dels catalans i la nostra devoció pels herois de l'Exèrcit Popular.

Les Corts de la República es destacaren pel magnífic discurs del cap del Govern Dr. Negrín. El Dr. Negrín exposà la tasca del Govern des de la reunió parlamentària anterior, i les seves paraules resultaren, no una exposició de fets, sinó tot un programa de guerra a executar, basat en els 13 punts, que els diputats, i amb ells tots els pobles hispànics, aprovaren. El Dr. Negrín exposà la tasca realitzada dins l'Estat i de fronteres enllà, manifestà el valor de l'Exèrcit Popular i la inquebrantable decisió d'aixafar el feixisme i no desistir fins a la victòria total, digué el sentiment humanitari que guia el govern, plantejà el problema dels combatents estrangers i l'abast de l'acord de retirar els nostres voluntaris i el propòsit d'acceptar tota proposició que possibiliti la retirada de les forces italo-germano-marroquines que ens fan la guerra al costat de Franco, reiterà, per fi, la voluntat d'amnistia per a després de la guerra. Les seves paraules adreçades als espanyols de la zona rebel estaven impregnades de viva emoció, i els diputats, unànimement, recolzaren el programa exposat i el ratificaren. El parlament del Dr. Negrín és la norma d'actuació del Govern de la República en el moment actual, mentre duri la guerra i durant la postguerra, i aquest programa l'han votat amb entusiasme, per mitjà de llurs mandataris, tots els hispànics.

El Dr. Negrín ha fet saber al món sencer quin és el pensament d'Espanya, de tota Espanya i no pas d'uns quants homes.

LA CIUTAT ETERNA

Roma i Jerusalem eren les dues ciutats dels temps antics que van acabar essent les més enemigues. Roma alçant l'imperi romà contra Jerusalem i Jerusalem alçant el que després havia d'ésser la terra santa, contra l'imperi romà.

Aquestes lluites que havien d'acabar encarnant en carn humana, les lluites entre el paganisme i el cristianisme, encarnades en els successors de Cèsar i de Jesús, van acabar també amb la unió dels emperadors i dels papes fonent en la mateixa figura a Cèsar i a Jesús. Després de la guerra a mort que va arribar fins a la destrucció de Jerusalem, la lluita entre la religió que moria i la que naixia, en lloc d'acabar-se per sempre va començar, acabant per ésser més aferrissada que mai, enfrontant coratjosament l'activitat pagana contra la passivitat cristiana que va triomfar deixant-se matar fins arribar als martiris que Roma va segellar amb el segell imperial de l'anell del dit a la mà dreta, que era la mateixa mà que havia de signar l'edicte de Milà, proclamant el triomf del Crist, que va acabar fonent Roma amb Jerusalem, perquè la capital de l'imperi romà va acceptar la capitalitat de la religió que Jerusalem, que l'havia vist néixer, no va voler acceptar.

Des d'aleshores el tron dels Cèsars va ésser el tron dels papes i Roma, quan semblava morta i enterrada, perquè havia acabat el seu imperi material, començava el seu imperi espiritual, més viva que mai, perquè entre els enderrocs de la seva grandesa, únic enemic que li va quedar, com diu Tit Livi, apareixia als ulls del món com en un canvi de decoració teatral, com la protectora imperial de la religió que fins aleshores havia volgut desarrelar de la terra. Jesús de Nazaret, apareixia sentat al tron amb la corona imperial que Juli Cèsar havia ambicionat, morint com Jesús per la causa que defensava. El fill del fuster, posat al nivell dels Cèsars, els sobrepujava a tots perquè apareixia com el fill de Déu.

Ningú no sabia com havia anat aquest canvi radical en el que dos enemics irreconciliables, reconciliant-se s'asseguraven el poder universal.

Davant d'aquest espectacle tan sorprenent com desconcertant, tothom va creure que Roma era la ciutat eterna, perquè unint-se al seu enemic, s'alçava del sepulcre que ella mateixa s'havia fet amb

Van passar els segles i al segle XVII, aquella Roma que havia tornat a viure, bressolada en el bressol de Jesús, després els marbres antics dels seus temples i palaus. Fundant el catolicisme que convertia la religió cristiana en catòlica, apostòlica i romana, fent-la passar de particular a universal, demostrava al món que no podia morir mai, fins al punt que molts designen la capital d'Itàlia amb el nom de la ciutat eterna.

d'haver-se revolcat pel sepulcre que Josep d'Arimatea havia donat al mestre, conservant tot l'aspecte de la seva grandesa moderna, paganitzada com l'antiga, al bell mig de la representació cristiana que se li va anar escapant dels dits, precisament pel paganisme que ressuscitava, pel naixement de les sectes antipapistes, que li van arrabassar el poder, va tornar a aparèixer morta, sota l'arc de la vida, al mig de la serenitat de la mort, perquè si en els temps antics els temples i els palaus li van anar caient als peus dels homes que no s'acotaven per collir-los ni redreçar-los, ara, als temps moderns, es mantenien intactes com si res no hagués succeït, per damunt de tots els caps, com si els papes i els cardenals no fossin més que les escultures de marbre que caminessin per entre la majestat dels edificis, com els morts pel cementiri, passejant-se entre la sumptuositat de les tombes.

Al segle XVII, Roma era morta com tots els morts, perquè el papa, deixant d'ésser l'emperador del món, ja només era rei de Roma, perquè seguint el camí assenyalat pels pobles, els reis de la terra s'anaven separant del rei del cel, que quedava sol a la terra.

Es cert que les estàtues, morts en vida, que eren morts que caminaven, feia semblar que Roma encara era la ciutat eterna, perquè el paganisme i el catolicisme l'havien vestida d'eternitat i perquè, com tots els sepulcres, amagava el cadàver de tot el que li havia donat vida. Si Roma continuava vivint, el catolicisme era mort com el paganisme, com ho va fer veure el segle XVIII que va ésser el segle de Voltaire. Ningú no podia negar que Roma fos la ciutat eterna, però el fet cert és que les religions que li havien donat vida eren mortes i enterrades. Ningú no podia negar que aquesta ciutat que vivia més que les religions, tingués set vides com els gats. Si hom sabia que el paganisme i el catolicisme havien passat a la història, Roma quedava en ferm i en efecte, la capital d'Itàlia, acabant de matar la religió catòlica, fundava la unitat italiana, foragitant al papa somniant en ressuscitar els Cèsars, i en efecte, la Roma mussolínea, fent acceptar al papa el pacte que no va voler acceptar de la unitat italiana, eleva al Cèsar damunt del temple del Crist, convertit en sepulcre.

No és aquest el lloc de negar que en mans del Cèsar modern, que arreconant el Sant Pare al guardarroba, vol sortir sol a l'escenari com Neró, i com els Cèsars antics, Roma mantingui l'eternitat de que té tanta fama i tanta fam, encara que no cal que diguem que no creiem que l'ideal colonial, que li fa tenir més la fam que la fama, sigui digne de refer l'imperi universal de la Roma pagana ni molt menys de la Roma cristiana, perquè la imitació de l'imperialisme anglès, passat de moda fins a la mateixa Anglaterra, és un ideal que no pot ressuscitar el destí d'un poble que va culminar amb la grandesa jurídica de Roma.

La veritable prova de l'eternitat només li pot donar Barcelona, com als temps antics li va donar Jerusalem. Si ara accepta la religió nascuda a Catalunya, com abans va acceptar, després de les lluites evocades, la religió nascuda a Jerusalem, i en pren la direcció universal, també com aleshores, demostrarà sense necessitat de Mussolinis ni de colònies robades, com les d'Anglaterra, que les robava quan ningú no deia res, que és la ciutat eterna.

Als pocs que diguin que Barcelona s'hi oposarà amb totes les seves forces, els respondrem que pensin que Jerusalem no sols ho va permetre, sinó que si no hagués estat Roma, avui, per Jerusalem ni se'n parlaria de la religió catòlica.

Francesc PUJOLS

L'ENCORATJAMENT

A ningú no estranyarà que, catalans i valencians, siguem els que més sofrim per aquestes terres extremenyes. De des que hi som, hem estat a una dotzena de llocs diferents. Sempre, però, hem tingut al davant els mateixos plans pelats, voltats de muntanyes nues. Es comprendrà, doncs, que els defalliments, que tothom sent un moment o altre, siguin més perillosos ací. Només la voluntat tensa i l'esperança d'eixir-ne, els pot superar.

Les circumstàncies em forcen a estudiar aquest procés de l'ànima, conegut ja de mi per terres de Terol. Aquí com allà, em sentia decaure per moments i les baixes que produïen les febres entorn meu, influïen talment en mi que, només d'imaginar-les, ja les sentia. Es aquella davallada en què l'esperit acovardit arrossega el cos vers la malaltia i la mort.

Arribà un moment, amb tot, en el qual, per més negre que em pintés l'esdevenidor, reaccionava i em deia: «Enc que només fos per a la teva satisfacció moral, no t'hauries de deixar abatre». I em vaig decidir a no caure malalt. I per més que em repugnés el menjar, que llençava la majoria de vegades, esperava l'endemà per a rescabalar-me. Amb aquestes venien els canvis, i les dificultats encara s'aguditzaven.

Amb això, estiguérem uns dies a la Casa del Manantial, prop del Guadiana. Em sentia debilitat i m'empunyava els canells constatant el meu aprimament. Per esmorzar vaig torrar una mica de pa, que vaig untar amb oli. Era el menjar de tot el dia. Vaig sortir a fora. Sortia el sol, i de la banda del riu venia, a través de l'alzinar, un airet carregat d'uns efluvis de vida per mi mai sentits. El riu no es veia, ja que passava encaixonat entre altes muntanyes. Per la banda oposada, s'estenia, més baixa, la plana immensa, tota daurada pel sol naixent. I aquell aire, corria per tota la plana amb força i donava als meus pulmons una energia nova. Dalt del cel clarissim, volaven en eixams compactes, com esquadretes de caça, centenars de grossos ocells.

L'endemà emprenguérem altre cop la marxa vers el poble que es veia al bell mig de la plana. Hi romanguérem cosa d'una setmana. Allí, per raons que em veig obligat a reservar, em vaig tornar a desanimar. Només tenia algun moment feliç, quan m'arribava als olivers i a través d'ells em mirava les muntanyes, d'un blau clar, que cenyien la planúria. El dia que arribà novament l'ordre de partida, però, m'estava ajagut esperant el camió que ens havia de portar 50 kilòmetres més al nord, com qui esperés l'acompliment d'un destí implacable.

Així estava, quan, del Comanament d'una Brigada que ocupava el Sector immediat al Guadiana, em van venir a cercar. Em vaig aixecar, de cop, sense atinar ni qui, ni què em demanaven. Pel camí, vaig anar sabent de què es tractava. S'acabaven de passar tres xicots. Un d'ells, alt, fornit, amb el cabell arrissat, havia preguntat per mi, en saber que hi havia la Brigada en què anàvem junts. En sentir aquestes característiques, un company que m'acompanyava va dir-me: «No pot ésser ningú més que en S...».

Tantost no arribàrem al Comanament, avançà el cap per una porta i exclamà: «Veus, ja t'ho deia. Es en S...». Aleshores em vaig avançar jo i, en efecte, vaig veure i tot seguit vaig abraçar el meu amic J. S. B., que havia estat fet presoner, vuit mesos abans, en les horroroses jornades hivernals del Campillo de Terol.

Vaig poder-li parlar poc, però aquest retrobament tan inesperat tornà a obrir dins de mi la veu de la joia. L'endemà, tenia la sort de fer la coneixença d'en Cases, ajudant del Comissari del Primer Batalló de la nostra Brigada, amb el qual ha conegut tota l'epopeia de Llevant. Em va deixar llegir un excellent article seu, publicat a «Llibertat», de Mataró, sobre Penyíscola.

Vaig conèier, també, en Peirot, empordanès, que en tot el Primer Batalló té la fama de parlar milior que ningú el català. El seu comandant me'n parlava amb singular elogi i es complaïa molt en contar una anècdota seva. Essent al front de Llevant, en certa ocasió, va sentir tocar «Els Segadors» i de seguida es posà dret. Com els valencians se n'estranyessin, exclamà: «No els he sentit mai assegut».

En Torres de Viladecans, que em féu conèixer aquests companys, em presentà també el poeta Moix de Sabadell, que presencià l'esparveradora destrucció de Nules. Aquest Torres, que és la vivor mateixa, em presentà a en Murgui, un valencià que parla diversos idiomes i que és amateur de tot i gran col·leccionista. La retirada que féu el Batalló des de Benicarló, ell l'aprofità per recollir llibres i objectes d'art de valor inapreciable. Els feixistes eren ja a Benicarló que ell encara entrava a un convent i aconseguia fer-se amb una Bíblia del segle XV.

Així és que havia recobrat un amic que havia perdut amb gran tristesa, i n'havia fet quatre de nous. Per aquests dies, també, vaig rebre una desena de cartes d'íntims amics i parents. Semblaven fetes a posta pel meu estat d'esperit dels dies anteriors. Haurien revifat l'home més decaigut, amb les fermances de fonda amistat i amor que contenien. Com les vaig agrair!

I em teniu ara amb tota una altra disposició interior. Em miro el blau clar de les muntanyes a no poder més, passant la vista per damunt dels plans, amb l'anhel de pujar-hi, d'anar allà on sigui, amb la secreta confiança de sortir-me de tot.

Josep SOL

(c) Ministerio de Cultura 2006

PEDAGOGIA

FRAGMENTS DE DIETARI

La classe de treballs manuals, agradable en totes les escoles, s'havia convertit en la més enutjosa.

El mestre que la dirigia s'especialitzà en la confecció d'uns quants objectes com tallapapers, aguantallibres, cendrers, etc., que els nois manipulaven a meravella. Amb tot, uns mateixos models es repetien indefinidament.

Llavors, què passava? Si un deixeble no els havia fet mai, l'atreien; però quan els havia construït set o vuit vegades acabaven per marejar-lo.

Amb aquell professor i amb els successors, doncs, s'hagué de modificar el programa. L'home no és una màquina i menys els alumnes de les Escoles Noves. Una bona educació no pot tenir paralitzades ni constrènyer les inquietuds dels nois. Amb temes renovats, amb tasques adients i amb motius psicològics ha de posar en valor tot allò que vibra i significa alguna cosa.

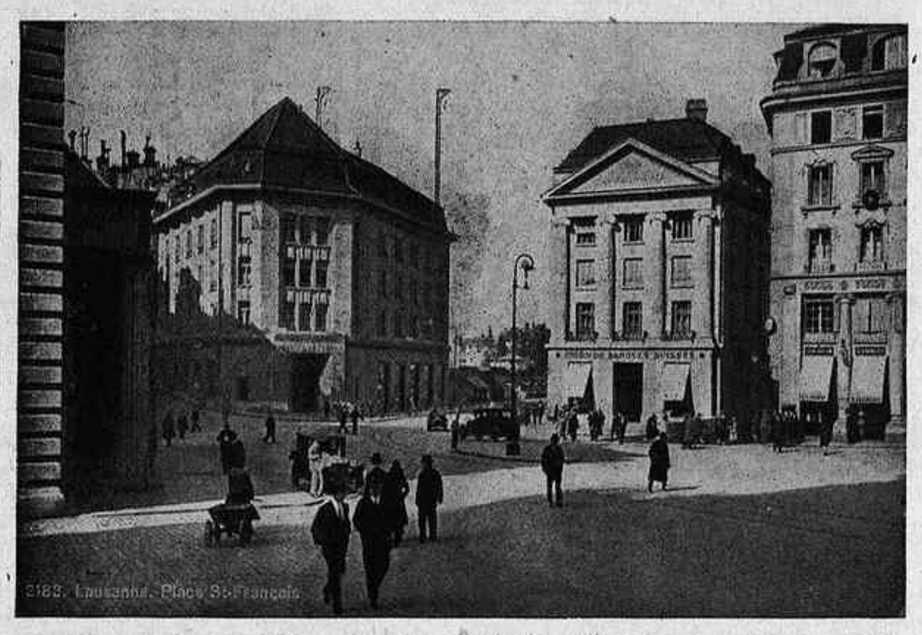

* * *

Hi ha noies de l'oest de Suïssa que per a aprendre l'alemany van a passar dues o tres anyades a Schaffhouse, Thurgovie, Appenzell o altres comarques on és parlat aquell idioma. I al revés, jovenetes del nord i est de la Confederació, per a conèixer la parla francesa, van a treballar uns anys a cases particulars, collegis i altres establiments de cantons com Neuchatel, Fribourg i Valais.

Es el cas de la cambrera de la institució. Llesta en les seves ocupacions, no fa gaire que és al País de Vaud on aprendrà la llengua de Molière. Ara com ara ja en sap una frase que pronuncia a cada moment, tant si ve a tomb com no.

—Fa bo aquest matí! — comenteu.

—"C'est sur!" — contesta.

—A quina hora dinarem avui?

—"C'est sur!" — respon.

—Vostè que és de Sant Gall, ¿què explica de la població?

—"C'est sur!" — repeteix.

Això ha motivat més d'una facècia. Ara mateix un alumne li ha suggerit que digués els anys que té. Ella, naturalment, ha contestat amb la mateixa frase.

Un cop les rialles extingides, el jove s'ha adreçat a nosaltres.

—No li pregunto si es vol casar amb mi, perquè no podria mantenir-la!...

* * *

Quan els deixebles d'una escola internacional, entre ells, tracten de fer-se interessants, s'ordenen per categories més o menys reals.

A la primera hi entren els que han sortit deu o dotze cops de llur país. A la segona, els que s'han traslladat a una altra nació vuit o nou vegades. Als que només han fet un o dos viatges a través d'una frontera no els concedeixen importància.

Un altre sistema de classificació té en compte les diverses parts del món. Hi ha deixebles que han viscut a Europa. Altres a Europa i Africa; a Europa i Amèrica; a Europa i Asia; posem per cas. Els de més prestigi són els que han estat a tot arreu.

* * *

Nomenat bibliotecari de l'establiment, dos dies a la setmana, de dotze a dos quarts d'una, servim llibres als alumnes que en solliciten.

Amb nois anglesos i del nord d'Europa la missió no ofereix problemes. Al contrari, dóna gust de veure com s'interessen per qüestions de l'esperit i per coses belles. Amb deixebles d'altres indrets, desordenats, sense amor per les lectures ni habituds d'estudi, cal estudiar reglaments per tal que les facilitats per a millorar-se no esdevinguin un sistema de perdre el temps.

* * *

Un noi de Canton, amb el qual fins ara hem tingut classe particular, ans d'abandonar Suïssa ens ha volgut deixar com a record un llibre de paper d'arròs, imprès en caràcters xinesos. Diu que és la història del país de la seda. Ho agraïm, perquè el minyó és gentil i parla un anglès que és una meravella. A més a més té una finor de tracte que fa pensar en gràcies desconegudes de la civilització d'Orient.

Li donem la mà. Ens abracem. Manifestem propòsits d'escriure'ns. Però ni un ni altre quedem satisfets. La missió de la vida que vèiem de manera idèntica l'hem de dur a la pràctica per camins diversos!

Fact de tot, de la columna:

* * *

Hi ha pares que envien els fills a una Escola Nova de l'estranger perquè tornin diants de Catalunya, que sempre anaven junts. No cal dir l'idioma que parlaven.

La llengua oficial, doncs, la llengua que els nois aprenen, no ocupa més enllà d'un trenta per cent dels mots que pronuncien. I hi ha casos que no arriba a un vint.

* * *

Festes de Nadal. Gairebé tots els deixebles van a passar-les a llur país, en companyia dels pares.

Els pocs que han romàs entre nosaltres, aquesta nit ens els hem repartit dos professors. Els seniors que vulguin aniran a oir la cèlebre missa del gall a la catedral de Fribourg. Els juniors i els "moyens" que tinguin gust vindran amb nosaltres a l'església de St. François, de religió evangèlica, que es troba al centre de Lausanne.

Hi arribem. El temple és atapeït de gent. Després de mitja hora aconseguim entrar-hi. Donen vistes fixes sobre un llenç, amb passatges del naixement de Jesucrist. Al mateix temps diversos cors d'infants canten nadales i composicions apropiades a la diada. En certs moments les cançons són corejades amb fervor per la gernació que omple cadires i passadissos i assaboreix la mística representació.

* * *

El ping-pong és una mena de tenis de saló que no fatiga les possibilitats fisiològiques de cap persona. El practiquen dels nois de deu anys als que en tenen vint-i-quatre.

A la institució hi ha una sala especial dedicada a aquest esbarjo, amb retrats d'ex-alumnes que un dia foren campions. Al centre, una taula de reglament, amb una xarxa que delimita els camps de joc. En un armari, petites raquetes i pilotes de grandària de nespres. Hom hi juga una sèrie de partits organitzats per l'establiment, i de tant en tant, amb nois de fora, diverses competicions. En tots els casos l'expectació és enorme.

* * *

La camaraderia de professors i alumnes, tan desevolupada en algunes institucions, seria impossible si a la vegada no existís entre els que ensenyen. Els vailets no posen confiança en una persona que els grans rebutgen.

A les Escoles Noves, però, durant les classes i fora d'elles, hi ha un gran afecte entre els professors. S'animen, s'ajuden, se substitueixen, es fan favors, estudien els deixebles, es comuniquen les impressions i es resolen els problemes. Quan la tasca és acabada surten a passeig, ronden per la ciutat, visiten centres pedagògics, van al cafè o al teatre, tot parlant d'educació o comentant els fets de la jornada. De vegades també fan excursions o emprenen algun viatge.

Nosaltres en un sol trimestre visitàrem, amb altres collegues, Dijon, Brusel·les, Heidelberg i Gottingen.

Pere LLOBERA

UNA VIDA D'ARTISTA

TOMÀS PADRÓ

La Generalitat de Catalunya, a iniciativa del Conseller de Cultura, acaba d'instaurar, per encoratjar les arts plàstiques, dos nous premis anuals: el Premi Padró i el Premi Fortuny. Aquest any que s'escau el centenari de la naixença de Fortuny són molts els articles i treballs que s'han publicat sobre l'ilustre reusenc, i és d'esperar que se'n publiquin d'altres. Per tant, a propòsit d'aquests premis artístics, potser no serà sobrer que parlem avui de Tomàs Padró.

Nat a Barcelona el 16 de febrer del 1840, Tomàs Padró i Pedret moria a la seva ciutat natal el 16 d'abril del 1877. Traspassava, per tant, en plena joventut i en la maduresa del seu talent, quan més podien esperar d'ell l'art i la pàtria. Pertanyia a una família d'artistes, entre els quals cal comptar el seu propi pare i el seu germà Ramon. Un dels seus ascendents fou l'escultor Jaume Padró, autor dels ornaments escultòrics de la Universitat de Cervera.

Tomàs Padró va estudiar a Llotja, on, com Fortuny, fou deixeble de Claudi Lorenzale i de Pau Milà i Fontanals, i acabà els seus estudis artístics a Madrid, on fou deixeble de dos artistes famosos en el seu temps: Juan Antonio Ribera i Federico Madrazo, l'un i l'altre directors, successivament, del Museu del Prado. A Madrid, Tomàs Padró començà a guanyar-se la vida amb el seu art, és a dir, pintant, car la seva primitiva vocació fou la pintura, i quan als vint-i-tres anys tornava a Catalunya, ja havia guanyat un premi a l'Exposició oficial de Belles Arts, de Madrid, pel seu quadre Estació de ferrocarril, *que li va adquirir l'Estat.*

Fos que a Barcelona no trobés clientela per a les seves pintures o que minvés aleshores el seu entusiasme pels colors, la seva carrera de dibuixant comença a la seva ciutat nadiua, on el públic sollicitava cada vegada més les edicions d'obres illustrades i els periòdics que contenien gravats. Padró va esdevenir ben aviat un veritable periodista gràfic. Si els periodistes gràfics d'avui han de posseir moltes qualitats tot i valer-se d'un mitjà tan poderós com la fotografia, pensem les condicions que havia de reunir un artista que dibuixés per a la premsa, quan la premsa no disposava sinó del seu llapis per informar gràficament els lectors o per subratllar amb un gravat un fet d'actualitat: li calia crear ràpidament, sense descans, tot emmotllant-se a les circumstàncies; li calia exprémer-se el magí continuament, posseir seguretat, agudesa i aplom; sentir les palpitacions del moment, gaudir amb les alegries públiques i patir amb les calamitats, i traduir gràficament les seves impressions cada dia, per lliurar-les al públic d'una manera senzilla i colpidora. Tomàs Padró reunia a bastament aquestes qualitats i les posà al servei d'editors i d'empreses periodístiques, que era posar-les, en definitiva, al servei del sentiment popular.

El 1867 va anar a París, subvencionat per una entitat barcelonina, i allí va collaborar en una publicació tan important com L'Illustration, *la qual el va nomenar corresponsal a Barcelona. Durant la seva estada a París, que fou tanmateix ben curta, envià als periòdics illustrats de la península als quals collaborava, tot de croquis de l'Exposició Universal i de la vida parisenca. El 1868 va anar a Provença amb la plèiade de catalans que lliuraren als felibres la famosa Copa Santa que avui encara canten en llurs aplecs o felibrejades. Els seus companys representaven, aleshores, el bo i millor de la intellectualitat catalana i eren Víctor Balaguer, Manuel de Lasarte, Manuel Angelon, Eduard Vidal i Valenciano, Conrad Roure, Albert de Quintana i Antoni de Torres.*

Conrad Roure ens parla, en les seves memòries, d'un sopar a casa del felibre Roumieux, on foren servits per unes noies molt boniques, «vestides amb el típic vestit del país, les quals serviren a Tomàs Padró per prendre apunts per als periòdics dels quals era corresponsal, i per dibuixar en l'àlbum de la muller de Roumieux una làmina allegòrica, en la qual una donzella provençal donava fraternalment la mà a un pagès català. D'aquest dibuix, magnífic per ésser de Padró, el felibre Roumieux en féu fer còpies fotogràfiques que va repartir entre tots els qui assistírem a aquell simpàtic i exquisit sopar». Encara avui, un dels descendents de l'artista guarda un àlbum amb tot d'apunts seus, presos durant aquell viatge; aquests apunts, segons sembla, no s'han publicat mai.

TOMAS PADRÓ: DIBUIX D'EUSEBI PLANES

Tomàs Padró fou un treballador infatigable. Del 1863 fins a la seva mort prematura, o sigui durant catorze anys, omplí les planes dels periòdics illustrats amb els seus dibuixos i gravats, fets de mà mestra, i va illustrar nombroses obres. Collaborà assíduament al periòdic satíric Un tros de paper, *que és una de les publicacions més saboroses que s'han fet en català, una de les que conserven més sabor d'època i una de les que donen una visió exacta de l'ambient polític i ideològic d'aquell temps. Collaborà també en* Lo noy de la mare, *en* La Flaca, *en* El Tren, *en* La madeja política, *en* El cañón rayado, *en* El cañón Krupp, *en* El enigma, *en* El Correo de teatros *i en* La Campana de Gràcia. *Els dibuixos satírics de Padró contribuïren força a la popularitat d'aquest darrer setmanari, com havien contribuït a la d'*Un tros de paper. *Però la seva collaboració gràfica, com s'ha vist, no es limitava a la premsa del país, car a més dels treballs que tremetia a* L'Illustration, *de París, en publicava a revistes tan importants com* Le Monde Illustré, *també de París; a* The Graphic, *de Londres, i entre altres, al periòdic català de Nova York* La Llumanera.

Moltes d'aquestes illustracions ja no pertanyien al gènere satíric, puix que Tomàs Padró era un dibuixant essencialment realista, que copsava la veritat dels tipus i de les escenes que veia o componia amb la imaginació i només deformava els models o les imatges quan ho exigia l'esdeveniment polític a comentar o el caràcter de l'obra a illustrar, car aleshores calia donar més expressió al dibuix fins a fer-lo esdevenir caricaturesc i per tant disconforme amb la realitat. Ja hem vist que collaborà en publicacions serioses i hem d'afegir que va illustrar amb un gust, una sobrietat i una fermesa admirables, en les quals potser només el va ultrapassar, més tard, aquell altre dibuixant formidable que es digué Josep Lluís Pellicer, obres força importants, tant per l'edició com pel contingut, com són una Historia de España, *de la casa Montaner i Simon; una* Historia de la guerra de la Independencia, *una* Historia Natural, *una* Historia de don Juan Prim, *i quatre obres literàries de primer ordre, com són* La Divina Comèdia,, *el* Quixot *de Cervantes,* L'Orlando Furiós *i la* Jerusalem alliberada.

*Els seus dibuixos, no solament foren molt nombrosos, sinó, com es pot comprendre per la diversitat de les seves collaboracions, d'una gran varietat de temes, de procediments i d'aplicacions. Seguidor de l'escola de Daumier i de Gavarni, podia intitular-se «caçador de tipus», com li abellia de dir-se el seu company Fortuny, amb el qual Padró té tants de punts de contacte. Com Daumier, fou un mestre de la caricatura i cal resseguir les col·leccions d'*Un tros de paper *i de* La Campana de Gràcia *i de calendaris tan populars com* Lo Xanguet, L'any nou *i* El Tiburón *per copsar la gràcia satírica del nostre dibuixant i la vèrbola intencionadíssima del seus scherzos gràfics. A més, va produir molts de cartells i làmines allegòriques, entre elles una imatge ideal de la República i un retrat de Josep A. Clavé, que es van fer molt populars.*

Aquesta immensa i variadíssima activitat no el privava, però, de dedicar-se a l'ensenyament del seu art, puix que professava, a l'Acadèmia de Belles Arts, la càtedra de dibuix antic i era mestre de dibuix de dues escoles oficials: la de sords i muts i la de la Casa de Caritat. D'altra banda, Padró es preocupava molt de la tècnica del dibuix i del gravat, i fou el primer dibuixant de la península que va realitzar treballs per a ésser traslladats al zinc; a més, en els cromos de La Flaca *i* La Madeja *va introduir el sistema de produir les mitges tintes amb la barreja dels colors.*

A més d'això, en els seus darrers anys, Tomàs Padró seguia sentint-se pintor i conreava la pintura com en els seus bons temps de Madrid, car si bé l'havia hagut de deixar sovint per complir els seus compromisos editorials i periodístics, no n'havia renegat mai, sinó que li consagrava els seus lleures, amb un amor i una fe de veritable artista. Hi havia pintures seves a l'església del Pi, que deuen haver estat destruïdes; en té l'Institut de Figueres i en posseeix el nostre Museu d'Art. Va realitzar l'esboç d'un quadre representant la Pau, que més tard va abocetar en grans dimensions junt amb el seu company de Llotja, Antoni Caba. Aquest darrer esboç fou exposat a la Diputació de Barcelona. Quan la mort el va sorprendre, Tomàs Padró pintava un gran quadre representant una execució capital, obra que, en intenció de l'autor, era una vigorosa condemnació de la pena de mort. Amb aquesta obra l'artista s'associava en un art social i d'un realisme cru, que ja endevinem moltes vegades en els seus dibuixos, molts d'ells plens d'intenció moral o alliçonadora. L'esboç d'aquesta darrera obra, així com un auto-retrat de la seva joventut, fet a l'oli, foren adquirits el 1904 per la Junta de Museus de Barcelona.

Heus aci, a grans línies, el que fou l'activitat de Tomàs Padró, el que fou la seva vida d'artista. L'obra que va deixar ens pàlesa que aquest illustre barceloní, que tan bé va copsar i fixar la vida barcelonina del seu temps, ocupa, amb la seva obra de dibuixant, un lloc ben alt i ben destacat dintre el moviment artístic català del segle XIX. Gran treballador, com el seu contemporani Fortuny, va viure solament un any més que el reusenc; però com ell deixa una exemplaritat a seguir per a tot artista, si aquest vol fer-se digne del poble que li ha donat l'esperit, entre el qual ha viscut i de la saba del qual s'ha nodrit.

Alfons MASERES

GRONXADOR DE LA LLUM

SILENCI!

Silenci. Un gall ha obert el forrellat
i empeny el sol, que ja no cap al dia.
I tant l'ha empès, que a l'últim ha saltat
d'un bot, cantant, damunt llunya teulada.

Pilota, bota'm a la mà,
tendra pilota d'alba!
I esclataràs damunt l'altar
de la més lleu de les teulades,
de la més xica al món que pots trobar.

Si ara d'un bot en mi naixies
potser demà m'hi tornaries...
Només un cop,
bota'm, sol d'or, dintre la mà!

SOL A LA FALDA

D'un reconet al sol faria un clos
en la tarda tan clara
i el llibre preferit em fóra llar
d'amistat somiada.

I aconseguia el sol i m'era amic
el llibre amb sa paraula.
Però la tarda en flor, sense paraules,
m'ha dut el llibre estès d'aquell or viu
que en tota cosa parla
i el llibre se m'adorm
sol a la falda.

ROSA

Tinc una rosa esfulladissa
que treu la flama del meu cor.
Jo sóc el plany que el vent arrissa,
sóc l'animeta que s'hi mor
dintre la rosa esfulladissa
que esfulla els somnis del meu cor.
Tinc una rosa que s'inclina
ran del meu viure amb un somrís
i em torna llum la terenyina
dels dies orbs en llunyà abís.
D'on m'és vinguda la joguina?
Brolla perfum del meu somrís.

Tinc una rosa somiada
al fons del llac de l'esperit.
Potser vivint no l'he trobada,
potser floreix quan és de nit.
D'aquell perfum enamorada
vaig creant roses dintre el pit.

Tinc una rosa que es desfulla
i em vessa al cor pluja de llum.
Prenc una barca en cada fulla
i obro un nou solc que els vells consum.
El pes d'un somni la curulla.
Jo què he de fer? Nedo en la llum.

NEIX UNA ALA AL COR DEL VENT

Neix una ala al cor del vent,
neixen calius i cireres,
són daurades les voreres
i el camí lent.

Neixen vides i corsers
i neixen flors somiades
i l'amor desclou besades
per sempre més.

Neix el somni amb llum d'estel
i alça la veu i la llança.
Neix Minerva i ja s'atança
de joia, el cel.

Neix l'abril i estén un cant
amb ales noves de plata,
que un ocell al niu ja esclata
sentint-se gran.

I aquest néixer tan intens,
fulles i flors i el somriure
que em desvetlla el meu somriure,
llum, de mi el prens!

LLUM

Vaig pel món cercant la llum,
que em cal llum pels meus sentits,
per menjar i beure i per l'ànima!

Vaig pel món i en llit de llum
m'adormia.
Petjo llum i nedo en llum,
llum de nit i llum de dia.

Vaig pel món i una flor ha obert
neta i segura la via.
Duc la llum viva als sentits
i és llum la força de l'ànima.

Tota la vida una llum,
tota la llum dins ma vida.

Palmira JAQUETTI

(c) Ministerio de Cultura 2006

ALGUNS MOTS SOBRE JOHN RUSKIN, WHISTLER I HOLMAN-HUNT

Signats per "Juan de la Encina" han aparegut a les planes de "La Vanguardia" un parell d'articles en els que, sota el títol bastant singular de: "John, el arbitrario", el seu autor s'ha donat el plaer un xic fàcil d'enfonsar portes obertes, constatant allò que ell en diu: "los errores y arbitrariedades de juicio" d'aquell genialíssim John Ruskin que, com hem afirmat convençuts més d'una vegada, fou el més gran crític d'art del segle XIX, malgrat fins i tot del Baudelaire. Si hem escrit que la constatació d'allò que l'autor dels articles esmentats qualifica d'"errores y arbitrariedades de juicio", i que no són res més que dissentiments de les seves opinions, no era res més que donar-se el plaer un xic fàcil d'enfonsar portes obertes; si hem escrit això, doncs, no ha estat pas per altra cosa sinó perquè la constatació de les singularíssimes i originals opinions ruskinianes és talment un lloc comú, que fins en els prefacis de reedicions d'obres seves s'acostuma no solament a esmentar-les, feina prou fàcil, sinó allò que val molt més: explicar-les i esbrinar-ne o escatir-ne la seva causa o raó d'ésser.

Mes quan, ho confessem obertament, no ens hem pogut aguantar el somriure, ha estat aleshores que hem llegit, al final d'un d'aquells articles de "La Vanguardia", com "Juan de la Encina" afirmava convençut que: "mientras el buen John denigraba a uno de los mejores pintores de su tiempo, el norteamericano Whistler, se extasiaba con las pinturas secas y frías de Holman-Hunt". Es veritablement deliciós el llegir avui, en els dies del "surrealisme" del "retorn a l'objecte i a l'assumpte" i del "realisme socialista", etc., després de passar per la radical revisió de valors feta pel "simbolisme", l'"expressionisme", el "cubisme", etc.; és, repetim, quelcom de veritablement deliciós, llegir com es proclama encara avui i en un to de dogma a aquella deliciosament retrospectiva valoració dels Whistler i Holman-Hunt talment influïda per les conviccions "impressionistes" de per allà l'any 1880.

Si rememorem l'entusiasme amb què un dels pintors "surrealistes" que ha assolit més èxits arreu del món ens mostrava, en tornar de Londres, una reproducció d'"El triomf dels innocents", una de les "pinturas secas y frías" de Holman-Hunt; si a més, per no moure'ns del "pre-rafaelisme", esmentem que el gran poeta i teoritzador "surrealista" Paul Eduard ens confessà que els tres quadres que més li plavien eren "L'embarquement pour Cythère" de Watteau, "Le bain turc" d'Ingres, i "El rei Cophetua i la noia mendicanta", d'aquell sumptuós, subtil i enigmàtic Edward Burne-Jones, tan admirat també pel nostre John Ruskin, si encara constatem, ademés, la negligència i fredor talment injustes amb què els crítics més recents, els Maurici Denís i Meier-Graefe, els Clive-Bell i Roger Fry, etc., tracten el delicat pintor dels "Nocturns"; tot això plegat ens autoritza prou, ens sembla, a afirmar rodonament que aquest "Juan de la Encina" és també tan "arbitrario" com el Ruskin.

Escatint el per què d'aquesta amoïnadora i confusa varietat i divergència d'opinions, no és gens difícil el trobar-ne la causa en el fet, massa corrent per desgràcia, d'erigir com a regla de valoració a simples predileccions personals el que, aplicat pràcticament, ve a ésser el mateix, sovint, que "pedir peras al olmo". Volem dir que en lloc de fer el que hauria d'ésser constantment tota activitat crítica: el situar-se en una actitud alhora receptiva i comprensiva enfront de l'obra a judicar i, una vegada ja compresa i sentida l'aspiració del seu autor, mesurar el grau amb què l'ha realitzada; en lloc de fer això, que hauria d'ésser com la regla de tota crítica, hom fa precisament tot el contrari. En el cas d'aquests Whistler i Holman-Hunt, per exemple, es tracta d'una banda d'un pintor dotat d'una visió sensibilíssima que, voleiant com una papallona — aquesta era la seva signatura — per sobre de l'aparença colorida de les coses, aplegava els aspectes més subtils d'aquestes en combinacions cromàtiques refinadament suggeridores. A l'altra banda hom troba, per contra, una mentalitat fondament religiosa i dotada d'una imaginació simbòlicament concreta, com la d'un Bunyan i d'un esguard agut i observador dels més ínfims detalls. Donades unes personalitats talment oposades, res ens sembla més absurd que exigir de les dues les mateixes aspiracions i els mateixos resultats artístics. Mes el no fer allò que hauria d'ésser la regla d'or de tota crítica ha fet que "Juan de la Encina", en lloc de declarar objectivament que les obres de Holman-Hunt eren tan plenes de contingut i de convicció com precises i concretes, es limiti a parlar "de las pinturas secas y frías" de Holman-Hunt, no menys injust i "arbitrario" en aquest cas que ho fou John Ruskin aleshores que clamà indignat que un d'aquells suggestius i harmoniosos "Nocturns" whistlerians "no eren res més que un pot de pintura insolentment llençat a la cara del públic". Es a dir que, mentre d'una banda es proclamava obertament que d'obra d'art pictòrica no tenia d'oferir més que un mer "espasme òptic" — per dir-ho com Jules Laforgue — de l'altre costat s'exigia imperativament que ella fos un símbol precís i concret que, diguem-ho així, produís un "espasme místic". ¿Té res de sorprenent que el resultat comú als dos camps rivals fos alhora la incomprensió i la confusió, i no hauria estat més just i més encertat que hom s'hagués esforçat a comprendre les aspiracions dels pintors i jutjar després fins a quin grau les havien realitzat aquests en les seves obres? Que s'hagin comparat, les de Whistler amb Velázquez i Hiroshigè i les de Holman-Hunt amb Mantegna i Dürer, prova d'una guisa incontestable la valor i la importància de les seves obres considerades sense partits presos més o menys estrets i limitats o "arbitrarios".

Si així les tendències d'aquests pintors pel fet de tenir precedents en l'àuria cadena de les obres mestres de l'Art es troben talment justificades que, d'un punt de mira purament estètic, hom no té cap dret a preferir una d'elles a l'altra, no s'esdevé pas el mateix si se les considera en relació a la influència que puguin exercir en el públic o, millor dit, en la societat. En aquest aspecte la seva valoració és prou distinta i d'això n'ofereix un exemple convincent aquella condemna del Renaixement feta per Ruskin que tant sembla sorprendre "Juan de la Encina" i que es fonamenta en què, segons Lawrence Binyon, "el Renaixement expressa arrogància i materialisme, autoglorificació de l'home, deixant, o semblant-li que deixa, una concepció de l'art com de quelcom exòtic en la vida, un tema propi de col·leccionistes i de Museus, un plaer per als rics! i, per tant, per als menys. Contra aquesta concepció maldava amb tota la seva ànima perquè l'Art fos un desenvolupament vivent i espontani que florís en la vida diària dels homes embellint tots els seus costums i accions". Si atacà durament a Whistler fou per l'estetisme exclusivista i desdenyós proclamat per aquest en el seu "ten o'clok", en el que declara, segons la traducció de Stéphane Mallarmé, que: "L'Art est une divinité d'essence delicate, Vegi's si no: "Un vertader poeta i pensador odiern ha fet de l'Art aquesta definició: l'Art és l'amor. Sí, l'Art és, per emprar una mena de paràfrasi d'ordre sagrat, el que ha organitzat la Creació i que quan el Caos fou abolit féu cantar en cor als fills de Déu un himne de joia i tots els artistes humans des dels començos fins avui han seguit aquest exemple." Res d'estrany així que Oscar Wilde fos el propagandista i continuador de Whistler, mentre que el de Ruskin fos no gens menys que William Morris, el genial autor de la utopia social "Noves d'enlloc".

Nosaltres, però, com que no volem ésser "arbitrarios", no caurem en la debilitat de recomanar cap d'aquestes tendències, ja que tant seguint l'una com l'altra es poden produir obres admirables, si d'una banda encisadores, de l'altra punyents... Mes sí que no ens volem estar de declarar obertament que un moment com el que ara estem vivint, en què una guerra cruel i els guanys d'una revolució social necessiten de totes les nostres energies, no ens sembla pas el més adequat per a predicar un estetisme tan selecte i refinat com desdenyós i exclusivista. Entengui's, però, que tampoc no el rebutgem. Nosaltres no fem altra cosa que contemplar les obres produïdes pels artistes. Contemplar-les primer, per sentir-les i comprendre-les i després jutjar-les. En quant a les intencions, creiem que és una cosa que pertany als artistes. Als artistes i, també, al públic.

M. A. CASSANYES

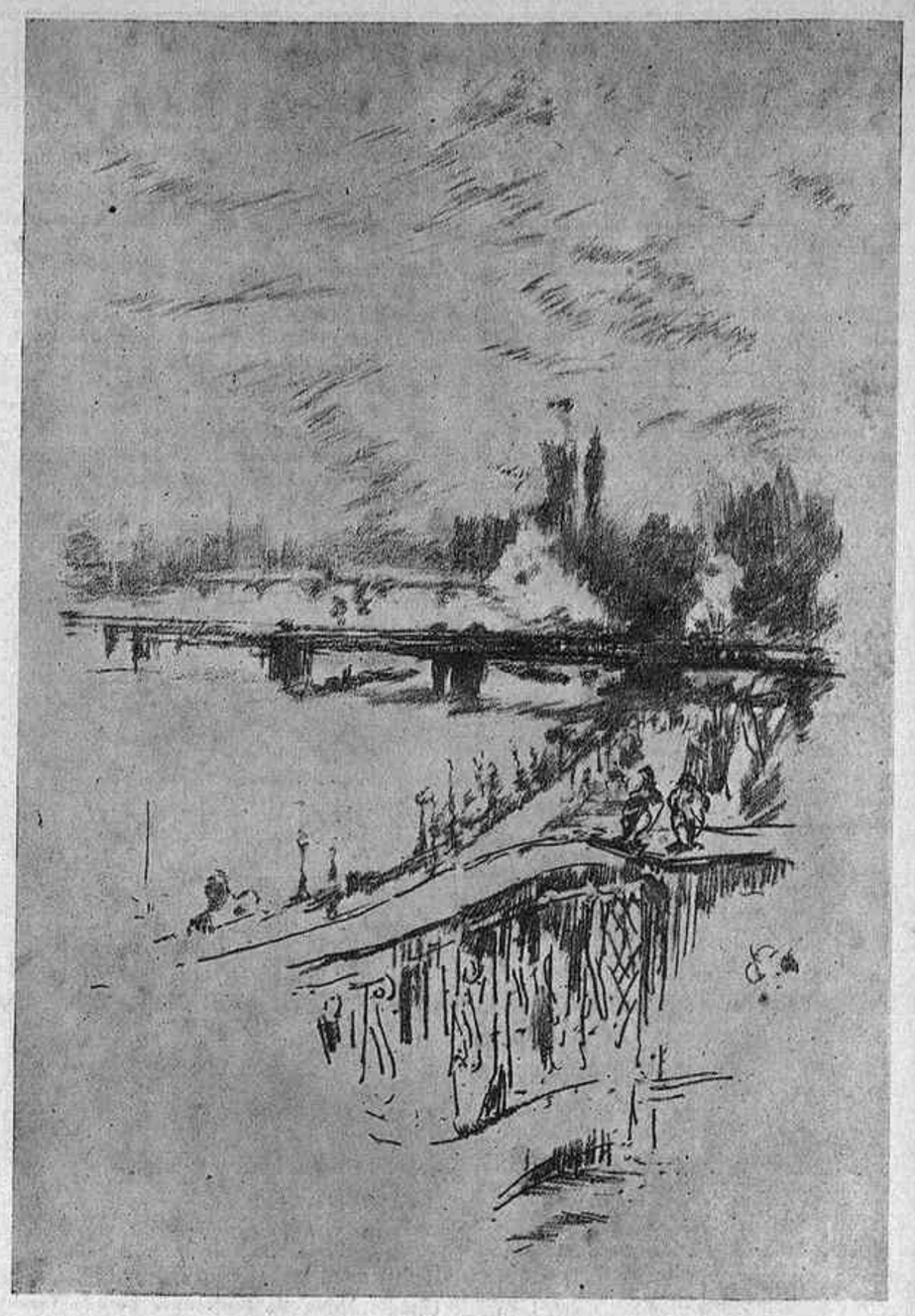

«ELS COLOMS DEL SAVOY», LITOGRAFIA ORIGINAL DE WHISTLER

W. HOLMAN-HUNT: EL PASTOR MERCENARI (1852). MUSEU DE MANCHESTER

1812 / 1867 THÉODORE ROUSSEAU I EL PAISATGE FRANCES

La pintura de paisatge, el gust de la qual desenvolupà el romanticisme, no va néixer el dia que Théodore Rousseau (1812-1867) instal·là el seu cavallet davant un indret de Barbizon. Sense remuntar-se a Poussin, pare espiritual del paisatge francès; a Claude Lorrain, a les transposicions de Fragonard i d'Hubert (barreja d'estil i de pintoresc), a la veritat de Moreau el Gran i de Joseph Vernet, els paisatgistes francesos del segle XIX, després del 1830, tenen precursors encisadors. Són els De Marne, Bidault, Aligny, Bertin, De Boissieu, Grobon, primer freds o amanerats i massa impregnats d'italianisme, després preocupats per les notes justes i la perspectiva aèria. Després d'ells, Georges Michel (1763-1843), gran pintor desconegut de les altures agrestes de Montmartre dels molins de vent, de les vinyes i de les pedreres, després Huet, animador.

Rousseau és el primer gran paisatgista francès. Pensa en Ruysdaël, en Rubens, per a celebrar, en un vast poema panteista, d'una severa puixança, la longevitat dels roures i castanyers, la vegetació dels boscos i els miralls d'aigua poblats de ramats.

"El nostre art no pot atènyer el patètic més que per la sinceritat", deia Théodore Rousseau, alhora intel·lectual i enamorat de la vida camperola, amic de la discussió, però més encara de la solitud, aquest secret de la puixança. Ningú, abans del 1860, entre els paisatgistes francesos, fora de Corot i de Courbet, no fou més patètic i més sincer, ni més desconegut pel públic i pel jurat del Saló. No hi ha detalls inútils en la seva escrupolosa anàlisi dels roures pintats a Fontainebleau, i els seus arbres no tenen la seducció dels de Flers, Cabat, Delaberge, influenciats pels anglesos Crome, Constable, Bonington, obliden el paisatge-decorat i preparen l'advenimment del grup del qual Théodore Rousseau, cap allà el 1835, serà el genial Daubigny, ni l'esclat colorístic de Diaz. Aquest mestre no té tampoc la facilitat de Dupré, però el seu sentit de la composició retroba l'estil del Poussin paisatgista, i els seus escrúpols — tècnics i sentimentals —

THÉODORE ROUSSEAU: ESBÓS AL LLAPIS PER AL BOSC A L'HIVERN

S'HA INAUGURAT EL SALÓ DE TARDOR

La Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, que han patrocinat el Saló de Tardor 1938, que dissabte passat s'inaugurava a la Sala d'Exposicions del Casal de la Cultura, i la Junta d'Exposicions d'Art de Catalunya, que l'ha organitzat, mereixen elogis incondicionals.

Empesos pel desig d'impulsar i estimular el nostre art, i creient que les circumstàncies excepcionals que travessa el país no han de paralitzar la pràctica i la divulgació de la nostra pintura i de la nostra escultura, aquests organismes oficials han obert aquest Saló que, ultra contribuir poderosament a educar el nostre poble en oferir-li obres belles que tant treballen a favor de la seva elevació artística i espiritual, significa també un eficaç ajut als nostres artistes.

La guerra que sostenim contra l'invasor, en efecte, ha suprimit brutalment les exposicions individuals que permetien als artistes, no tan sols de vendre llur producció, sinó també de donar-la a conèixer als entesos, que, amb llurs opinions, encarrilaven i estimulaven la tasca de pintors i escultors, i els feien perseverar en el camí artístic que s'havien traçat o abandonar-lo i triar-ne un de millor.

El Saló s'encarrega d'omplir aquest buit. Perquè, encarà que no se celebri amb la freqüència que tots voldríem, aquesta irregularitat és compensada amb escreix pel prestigi oficial del certamen i per la importància de premis i adquisicions.

Ara bé: ¿han correspost els artistes al volum i a la generositat d'aquest esforç? Sí. Categòricament, sí. Els nostres artistes han respost tots ells sense excepció i amb llur millor producció. El Saló fa goig. Molt de goig. Queda bé. Molt bé. I fa quedar bé les nostres arts plàstiques. No hi ha, aquest any, cap d'aquelles obres mediocres, que abunden en gairebé totes les exposicions col·lectives, i que obliguen els encarregats de la col·locació a crear una «Sala del crim». No hi ha tampoc sobreaguts de «divo» ni revelacions sensacionals. Ni cultivadors d'«ismes» moridors ni audàcies estrepitoses d'esperits falsament aventurers. No. No hi ha res de tot això. El Saló de Tardor 1938 ens ofereix un conjunt harmoniós, fet de discreció i de simplicitat, de tacte i de mesura, i el to dominant del qual és la qualitat.

Llàstima, però, que no hi hagi més obres evocant escenes del moment. N'hi ha algunes. I aquestes són tractades amb més sensibilitat que les exposades al Saló de Primavera de l'any passat. Amb més sensibilitat i més sobrietat. Amb més sinceritat, sobretot. Però n'hi ha poques. Massa poques. Es absurd i blasmable que els artistes es desentenguin tan radicalment de la guerra que a tots ens obsessiona.

Per haver de lliurar l'original a la impremta amb molts dies d'anticipació, avui només podem oferir als nostres lectors aquesta precipitada i succinta impressió del Saló. Però en els números vinents, MERIDIA se n'ocuparà amb l'extensió que es mereix.

M.

(c) Ministerio de Cultura 2006

L'HOME DE LES TINTES

Cada matí, cap als volts de les deu, eixia de la barraca, una barraca sòrdida, bastida amb fustes velles, llates de benzina, quitrà i material d'enderroc, arrecerada a la paret diagonal de la fàbrica de teixits, que llanguia, deserta i solitària sempre, fins a morir davant la via ferrada que travessava els ravals d'aquell carrer. Cap als volts de les deu, indefectiblement, uns xiulets estridents fendien l'aire espesseït de mandra i els lladrucs d'uns gossos gairebé minúsculs anunciaven la partença, ciutat endins, de l'home de les tintes. Passava, sol com sempre, infecte de llard i d'abandó, amb barba de vint dies, obscur i concentrat l'esguard i amb un baf de vinassa que el feia odiós de tot el barri. Al seu costat, vuit gossets dòcils i tristos

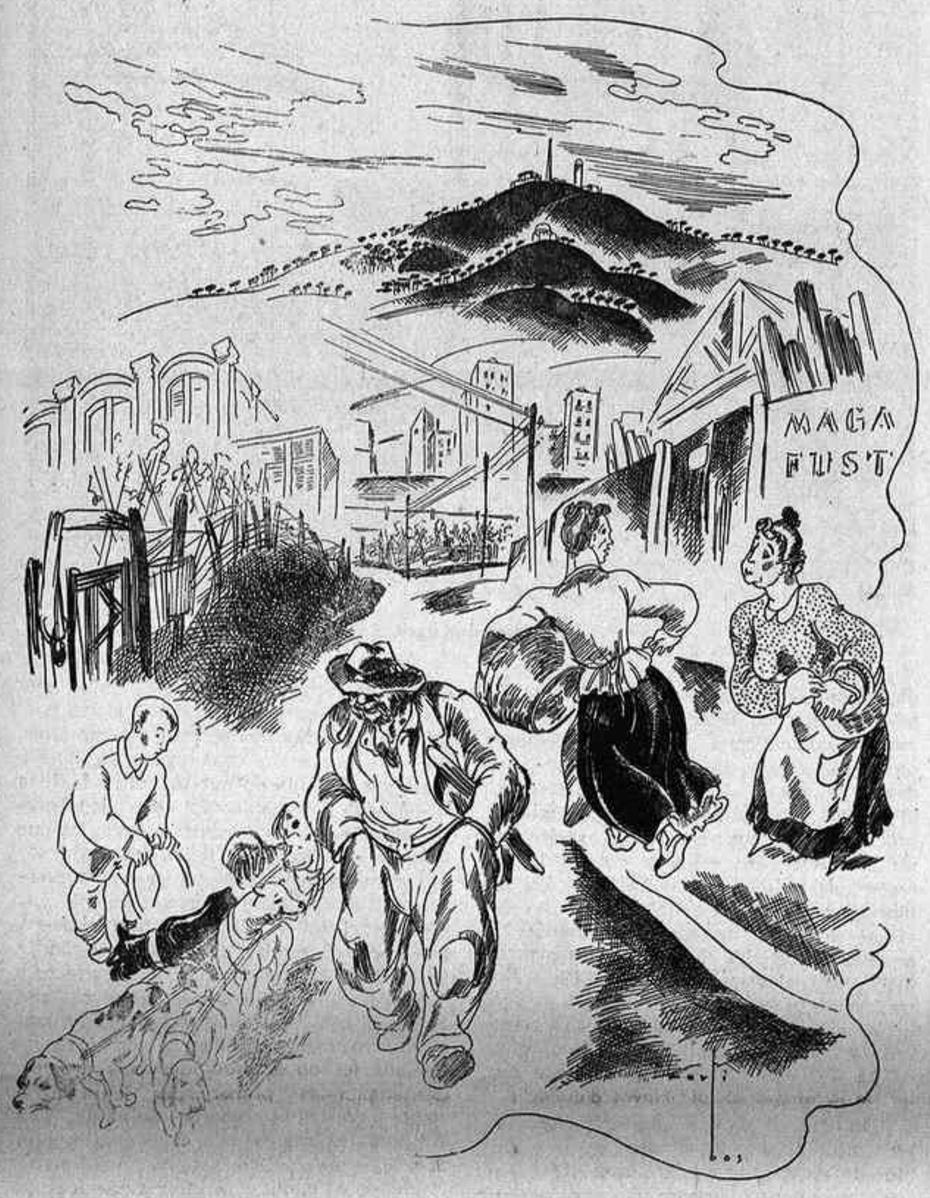

tiraven d'un carretó exigu, però magníficament ben construït, on s'exposava a la curiositat pública la mercaderia amb la qual aquell home traficava: tintes. Petites ampolles de tinta de totes les colors: vermella, negra, verda, taronja; i, amb profusió alarmant, violeta. Aquest color predominava de tal manera que fins els gossos, quan el sol els queia de biaix, es tornassolaven per les gotes vessades damunt el pèl descurat. Al barri ningú no li comprava tinta, car temien el seu tracte pel seu físic repulsiu i pel misteri de la seva solitud. Només servia de rellotge a les dones tocatardanes, si havien d'anar a la tenda o al safareig, les quals baixaven esverades, acomiadant-se de la veïna:

—I ara! Les deu. Si ja passa l'home de les tintes!

I fugien rabents, com un coet.

* * *

Però aquell carretó de l'home de les tintes era el malson i la flaca de tota la mainada.

—Si en tinguéssim un, ostres...!

—Si voleu, tinc dues pales de bèlit. Però em manquen claus.

—Claus rai...

No hi havia manera. Els abellia la idea de posseir-ne un d'igual, i encara que podien fer-se amb els claus i la fusta, mancava l'encís meravellós del carretó: la doble quadriga de gossets.

—¿Què en farem del carretó, si no tenim els gossos?

—Li tinc una bola a aquest "tio"! Sempre els maltracta. Tan ferms com són aquells dos tan blancs del davant...

* * *

S'era esdevinguda la segona quinzena de juliol i tots els menuts del barri feien vacances. Com uns cabridets salvatges, vegetaven, inconscients, i llur pell anava agafant el color de les fulles dels plàtans en morir l'octubre. S'asseien davant la barraca i esperaven que eixís l'home de les tintes, i un collaret de somnis s'anava desgranant de les seves fantasies quan el carretó salvava els desnivells dels enderrocs, talment un diminut trineu corrent per les estepes nevades de Sibèria.

* * *

I van decidir-se. Ja que maltractava sense miraments els gossos, que l'ajudaven a viure, li robarien el carretó, amb gossos i tot. Feia molts matins que la tenien pensada i aquest matí d'avui, per tal com ell es trobava a la taverna del xamfrà, era l'ocasió. Voltaren la paret de la fàbrica, per no enganxar-se amb els filferros de l'entrada, i es plantaren davant el barracot. Els gossos, fermats tots, car mancava poc per a les deu, s'avalotaren, lladrant ofensivament. Ells van anar fins la porta de la barraca i un trànsit d'esglai va fer-los que es miressin, astorats.

—Qui hi ha? — va preguntar una veu suau i prima com el rajolí d'un cantiret.

Tots els esguards coincidiren cercant aquella veu que eixia de la barraca. I en un recó d'aquesta, damunt una màrfega de fulles de moresc, visió d'un altre món, un infant hi romania, pàl·lid i tolit.

—Qui sou? Què voleu?

—Oh! Veuràs... Volíem... No sé com dir-t'ho...

—Ah! Ja et conec a tu.

—A mi? Si no m'has vist mai!

—Tu ets el Pelegrí.

—Ostres! Com ho saps?

El tolit els va somriure d'una manera impressionant: tendrament, suaument. El seu rostre, angulós per la malaltia i verdós per la manca d'higiene de la cofurna, va anar-se il·luminant tènuament fins esdevenir d'una claror desconeguda. Va fer que parlessin tots per a concretar:

—Eh que sí, que te'n dius de Pelegrí?

—Sí que me'n dic.

—I tu et dius Carles, i tu Andreu, i tu Joan.

—Però, com ho saps?

—Us he conegut per la veu. Com que tot el dia sóc al llit, segueixo d'aquí estant els vostres jocs quan jugueu prop la barraca. Tu, Pelegrí, ets el primer de baixar al carrer i els fas "Eo, eo, eo". Llavors el Joan et respon abans que els altres.

—Ostima! Es que és veritat, eh?

—I jo, què faig? — digué l'Andreu.

—Tu ets el pinxo. Sempre vols manar. Tu ets el que va proposar de robar el carretó al meu pare.

Va haver-hi un silenci breu. L'Andreu va romandre avergonyit, però es redreçà ple de coratge.

—Com que maltracta tant els gossos... Si amb tu fa igual...

—No. Amb mi, no.

—I no pots llevar-te gens, gens? — va intervenir el Joan.

—No. Gens.

—I amb què jugues?

—Amb res.

Va produir-se una d'aquelles decisions ràpides, inaudites, de les quals només els infants són capaços.

—Espera't. Tu, Pelegrí. Anem. Tornem tot seguit.

* * *

I van tornar. I pel sòl de la barraca, i per la màrfega del tolit van fer un escampall de baldufes i pilotes. Van donar-li un "parchessi" i un mecano, un sabre i una gorra de soldat, flèndits, patacons... L'infant, amb els ulls esbatanats, de claror infinita, va preguntar:

—M'ho deixeu?

—T'ho donem.

Van agenollar-se tots quatre vora la màrfega del malalt. Per la porta, la llum inflada de groc del juliol bullent, posava tonalitats de conyac i de topazi a la mísera cambra descoberta pels infants. I un moment, l'ombra de l'home sinistre va retallar-se, també, davant la cambra. Els nois, estemordits, muts, indefensos, van enganxar-se a la paret. Un baf de vinassa els arribava com una onada de verí, fins marejar-los gairebé. L'home, més llardós, més repugnant que mai, va passejar l'esguard silenciosament per tota la barraca. Va mirar el fill, els nois, les joguines... I no va dir res. Rostre avall, espesses i compactes com dues gotes de quitrà, dues llàgrimes lliscaren magnificant aquella obscura i insospitada paternitat de l'home de les tintes.

J. GIMENO-NAVARRO

(Il·lustració de Martí Bas)

---

davant la natura són ja els de Paul Cézanne, aquest altre solitari turmentat.

La fotografia ha vulgaritzat les pintures de Théodore Rousseau, i si el gran públic ignora el desafiament que llançà al jurat del Saló del 1835, amb la seva rude "Davallada de les vaques" (del museu Mesdag de La Haia), ningú no ha oblidat la "Sortida de la selva" del museu del Louvre. ¿Però és ben bé el principal de l'obra de Rousseau, aquells quadres pintats amb aplicació i potser amb una alguna insistència per un recercador que tenia, de més a més, la mania de les barreges de colors d'una conservació efímera?

Una altra part d'aquesta obra és no menys rara i no menys emocionant. Es visible actualment a París (Galeria Brame). Són els dibuixos fets pel pintor en el curs de la seva carrera i que són entre els més bells dibuixos de paisatgistes francesos. Per llur eloqüència i llur passió contingudа, es comprèn, una mica millor, la sensibilitat d'aquest home estrany, la "delicadesa complicada" de la seva imaginació, la riquesa de les seves sensacions. Rousseau estimava els arbres fins al punt d'assignar-los una vida que confonia amb la vida animal i de trobar una significació a les contorsions de les branques tot i donant-les els gestos de l'alegria o del dolor humans.

Aquests croquis sense retocs, aquests dibuixos realçats d'un estil tan personal són, amb els paisatges tan humans i tan mesurats de Corot, el primer i el més pur homenatge al camp francès, que no ha cessat d'inspirar els pintors a través d'un dels més bells segles de la pintura.

G. B.

HOMES DE CATALUNYA

JOSEP POUS I PAGES

Arribo a la "Institució de les Lletres Catalanes". Què és? Què passa?, pregunto. En una cambra pròxima sento el va-i-ve d'unes petjades amples, enèrgiques, que mesuren l'espai enrajolat entre quatre parets amb la regularitat d'un pèndol. Es un anar i venir d'home inquiet o indignat. Algú crida i colpeja damunt la taula.

Escolto... Ah! Respiro. Es tracta simplement d'una discussió sobre un tema d'estètica. Es possible tanta vehemència? Identifico seguidament la veu: una veu prima i sibillant que a vegades xiula i a vegades talla l'aire com una navalla: la veu de Josep Pous i Pagès que se les heu amb un escriptor que, per una escletxa de la porta, veieu allà al fons, regolfat en una butaca encoixinada, debatent-se tímidament amb el torb de paraules que bro-

JOSEP POUS I PAGES

llen de la boca sense llavis de l'autor de la "Vida i mort de Jordi Fraginals".

Finalment atuït, l'escriptor surt caminant amb una gran cautela.

—Aquest senyor, bufa com una tramuntana! — us diu a cau d'orella mentre busca, desorientat, la porta de l'escala.

Es clar, empordanès com és, Josep Pous i Pagès li ha donat la lliçó lafonteniana del vent a l'alzina.

Entreu, i la vostra sorpresa augmenta. Pous i Pagès somriu. La ratlla prima de la boca se li torça en una línia ingènua i plena de bonhomia.

—¡Aquests vells de trenta anys que gosen plantar cara a nosaltres, els joves de seixanta! — us diu —. I quines idees i quins sofismes! Mainaderes els calen o, nodrissons esquàlids que són, una dida de les més generoses.

Ara riu fort i, d'un gest molt característic — el de passar el puny clos de la mà dreta damunt el palmell de la mà esquerra — resumeix la seva discussió recent amb aquestes paraules:

—X..., us asseguro que no llisca. Es això: no llisca!

A un moment donat el país no lliscava i, Pous i Pagès, amb coratge i patriotisme exemplars, pujà a la tribuna pública i, amb la seva ruda franquesa d'empordanès autèntic, va dir simplement les coses pel seu nom. Molts catalans es sentiren redimits de qui sap les infàmies en la seva veu ardida. Pusillànimes i covards trobaren en les seves idees netes i precises un pern per a envigorir-se i redreçar-se. Sense eufemismes ni vacil·lacions, escometé a ple rostre tèrbols, arrivistes i emmascarats. Durant algun temps, a Catalunya, l'aire vibrà del seu to de veu; l'emoció de molts de catalans es nodria de l'emoció de les paraules d'aquest escriptor que sortia a la palestra sense cap altra ambició — ací on durant tants anys la demagògia més baixa en simulacres d'apologètica ha absorbit el nostre clima polític—sense cap altra ambició, dèiem, que la d'assenyalar el camí ver als catalans de bona voluntat. ¡Quina lliçó d'ascetisme la seva en recloure's, després, altra vegada a casa seva entre els seus llibres i els seus quaderns d'estudi.

—On aneu?—li preguntaven. —A complir el meu deure. —D'on veniu? —De complir el meu deure.

¡Simplicitat i honestedat del deure que no eixigeix agraïment ni recompensa! Altres, reinflats de supèrbia i amatents als corifeus que l'enrondaven, s'haurien servit de la simpatia i de l'aplaudiment del poble per empoltronar-se en un lloc acomodatici i rellevant. Josep Pous i Pagès s'ha limitat a calar-se el capell negre fins a les orelles i, amb les mans a les butxaques, ha prosseguit el seu camí.

President de la Institució de les Lletres Catalanes, treballa molt més del que la gent sospita. A vegades, el veig abocat damunt un llibre o corregint proves o guiant la mà ampla i calmosa damunt el tou de les quartilles. Els cabells llargs i gris-blanc que inicien un moviment d'elevació abans d'arribar-li a la nuca li fan una mena d'aurèola de patriarca bíblic. Un raig de sol es trenca damunt el vidre de la seva taula i diríeu que ell, de tard en tard, l'amoixa càndidament. En una treva de repòs aixeca els ulls. Es decanta damunt el respatller de la butaca. Jo, mentalment, li segueixo la mirada. Enfront de la seva taula i clavat damunt una paret molt blanca hi ha un ample mapa de Catalunya. Dies hi ha que, en contemplar-lo, s o m r i u coratjosament. D'altres, esdevé cellajunt i concirós: diríeu que el seu rostre és contracta en una sorda expressió de ràbia i de despit. Però ell, infatigablement, torna al seu deure amb la pacient i obstinada voluntat d'un obrer que sap que, al capdavall del jornal acomplert, trobarà el goig d'haver servit lleialment i noblement la seva pàtria.

Ara, la Institució de les Lletres Catalanes, acaba de publicar "La vida i la mort d'en Jordi Fraginals", tercera edició. Coneixem J. Pous i Pagès i sabem que el millor homenatge que podien fer-li ha estat aquest homenatge silenciós però perdurable en el qual poden concórrer íntimament i sense exhibicionismes tots els que estimen aquest autor i la literatura catalana.

Xavier BENGUEREL

• T A L A I A •

DEU ANYS D'«EDICIONS PROA»

Deu anys d'«Edicions Proa», amb 19 volums de la «Biblioteca A Tot Vent», i amb diversos volums d'altres Biblioteques. Un gran esforç!

O b r e s d'autors catalans. Obres d'autors estrangers. Escolliment eclèctic. Traduccions acuradíssimes. L'autor que es troba en «totes les biblioteques» costat per costat amb l'autor de nom gairebé desconegut. Entre els autors catalans, bon nombre dels guanyadors de premis literaris oficials.

Afegim-hi encara: bona presentació dels llibres; text pulcre.

Un reclam? No! Commemoració de deu anys de lluita, no pas tota flors i violes, i d'un bell balanç de realitzacions.

Gràcies a les «Edicions Proa», molts novellistes catalans han pogut veure editades llurs obres i han tingut alè per continuar. Gràcies a les «Edicions Proa» s'han divulgat per Catalunya autors forasters valuosíssims: Marcel Proust, per exemple; Virgínia Woolf.

Ara, «Edicions Proa» anuncia, en edició commeroativa del X aniversari de la seva fundació, el «Faust», de Goethe, traducció íntegra i directa de l'alemany, en vers, fet pel poeta Josep Lleonart, premi Creixells del 1937.

Estimo massa tot el que representa un esforç català perquè em sigui possible desestimar el que han fet de positiu per la nostra literatura les «Edicions Proa». Dic el que han fet i podria dir el que fan i el que es proposen fer. Donar fe de vida en temps difícils com els presents és un nou èxit. Llançar una edició completa del «Faust», avalada per la solvència artística de Josep Lleonart, és una gran commemoració de deu anys de treball.

No sóc pas dels exigents que no toquen de peus a terra. N'hi ha que demanarien que cada volum de les «Edicions Proa» els portés un descobriment.

Malauradament, les edicions catalanes no es poden pas llançar a l'edició aventurera, car, pels nostres llibres, el mercat és exigu. Cal viure de realitats i el descobriment, com a norma, és car i difícil. Cal recordar també que els especialitzats ja es cerquen el nodriment pel seu compte i que, una Biblioteca Catalana, pot ésser una selecció, però no una Biblioteca per a literats i selectes.

«Edicions Proa» ha acomplert una bona tasca editant autors catalans ja de renom i autors catalans inèdits. També l'ha acomplerta trasplantant al català obres de renom universal de totes les literatures i altres d'alguns autors estrangers, ben poc traduïts i gairebé de revelació.

En l'actualitat una gran renglera de llibres, sortits d'aquesta solvent editorial, llueixen els seus lloms, encobertats d'un paper de color viu de taronja, en la majoria dels prestatges de les Biblioteques de Catalunya.

I les «Edicions Proa» compten, com eficacíssima arma de combat, en el nostre Renaixement.

L'ALEMANYA DE HÖLDERLIN

Un gran crític alemany, Wilhelm Michel, en el seu llibre «Hölderlin», estudia amb lucidesa, no superada, l'obra de l'autor d'«Hypérion», i diu que aquest poeta participa, a la vegada, de l'esperit d'Apollo i de Dionisos: d'Apollo com fervorós enamorat de la Hélade, de Dionisos com a racial alemany.

Jo estimo Hölderlin. No fou una presa absoluta dels grecs; comprengué Grècia i n'acceptà lliçons. Quan Dionisos el pressiona, fibla. Això em fa perdonar-lo que, quan Apollo l'emmela, surti «Empedocles», d'una ardència dòrica-jònica, veritable cartonatge d'escenografia.

Entre la pluja — inlassable pluja d'aquests dies, com diria Agustí Bartra!—, recordo el seu «Cant de l'Alemany» (Gesang des Deutschen). I el record d'aquest cant és el que em presenta sencera, actualitzant-me-la, l'obra del poeta:

«Oh país de geni noble i seriós,
[país de l'amor.
Baldament sigui tot teu, sovint
[vesso llàgrimes,
car, sempre desmanyotat, traei-
[xes la teva pròpia ànima.»

Hölderlin evoca Grècia de cara als alemanys:

«Coneixeu el país de Minerva,
[que ha escollit l'olivera
com arbre predilecte? El conei-
[xeu? Encara viu.
L'ànima d'Atenes, aquesta ànima somniadora,
es fa sentir entre els homes.»

Després de l'evocació transcrita, i d'altres reminiscències, Hölderlin vaticina. L'Alemanya que sent l'esperit de l'Àtica, «medita noves creacions, creacions úniques, com ella mateixa: nascuda de l'amor i bona».

L'autor del «Cant de l'Alemany» és el mateix autor d'«Hypérion», malgrat no ho sembli. Friédrich Hölderlin va escriure en «Hypérion», posant-ho en boca del seu amic Berllarmí: «Els Alemanys! No conec raça més borda. Es troben a l'Alemanya obrera, pensadors, clergues, amos i servents, joves i vells: el que no s'hi troba són homes». I segueixen les invectives, seques, despietades, fuetejants: «Malanança a l'estranger que arriba a aquest poble amb ànima ardenta. Tres vegades malhaurat el qui, com jo, burxat per un gran dolor, li demana asil».

Vents apollinis i vents dionisiacs empenten i esqueixen les veles de la nau del poeta. Quan abelleix l'Alemany, li posa toga grega i el fa saludar la seva terra com filla d'Urània. Quan «sent» Alemanya, mastega insults per escopir-los. Escolteu encara Hölderlin: «Fins això que pels mateixos salvatges resta pur, divinament pur, els bàrbars germànics, que tot ho calculen, ho converteixen en ofici i mercaderia».

Gustav Landauer, en «Der werdende Mensch» (L'home de demà), *ha dit de Friédrich Hölderlin: «Hiperestécsic, endevinava violent o contava prenent lluna que hagués besat ruïnes».*

Jo diria: Hölderlin era un gran perceptiu per una sola Alemanya: la bàrbara, la mercantilitzada, que tot ho converteix en mercaderia. L'altra Alemanya — malgrat Goethe, malgrat Schiller!—, pel desnivell helenitzant de Hölderlin, era vista pel poeta en miop. L'Olimp i el Walhalla són antagònics. L'alemany que helenitza es destenyeix de germanisme. Tal vegada els grans alemanys han estat grans perquè han pensat no pel seu poble, sinó pel món. L'Alemanya, «país del geni noble i seriós, país de l'amor», de Hölderlin, és una Alemanya al pastell, sota de la qual transparenta l'altra, la bàrbara.

I consti que sóc un enamorat de l'Alemanya evadida d'Alemanya!

Ramon VINYES

(c) Ministerio de Cultura 2006

LLIBRES PER ALS COMBATENTS

El "Servei de Biblioteques del Front" de la Generalitat de Catalunya

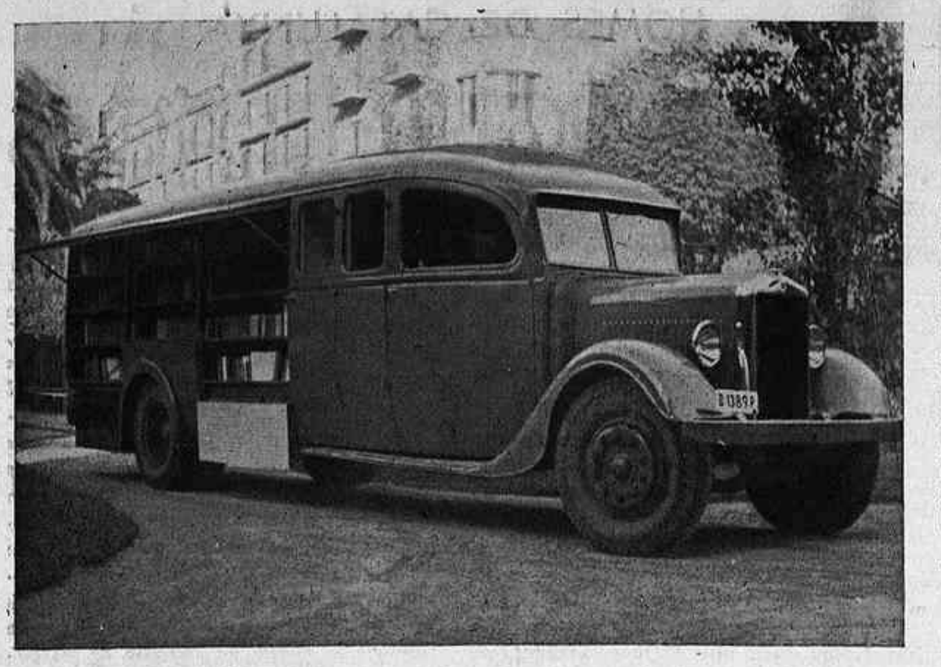

BIBLIOBUS OBERT

Costa digué que cal defensar la pàtria amb els llibres a la mà. Eren aquells uns dies més tranquils. Avui els llibres no basten; calen també les armes. Però si hem de defensar la pàtria, hem de crear-la també a la vegada. La nova pàtria, la que es forja ara als camps de lluita, haurà de bastir-se a les biblioteques. En essència, Catalunya tindrà, exactament, el volum equivalent a la suma dels seus esperits cultivats. Es per això que el seu Govern vol, ara més que mai, que el poble estimi els llibres, que es desvetlli a aquest amor fecund i dignificador.

Amb aquesta finalitat el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya volgué aprofitar i estructurar una iniciativa que l'"Agrupació d'Escriptors Catalans" havia posat en pràctica des dels primers moments de la guerra i creà el "Servei de Biblioteques del Front", que confià a la "Institució de les Lletres Catalanes".

Aquest Servei es proposa de beneficiar amb el préstec de llibres tots els combatents. El seu objectiu és el d'aconseguir que cada soldat tingui al seu abast — al camp de preparació, a la caserna, al front, als hospitals — els llibres que més li plaguin o que puguin ésser-li d'una major utilitat.

Cal que l'obra del "Servei de Biblioteques del Front" sigui divulgada i aquest és l'objecte de la present informació, destinada a donar a conèixer, d'una manera sumària, la seva organització i el seu funcionament.

* * *

Com que l'ideal del "Servei de Biblioteques del Front" és el de fer arribar llibres a totes les unitats de l'exèrcit i d'establir llur intercanvi periòdic, la primera dificultat amb què es trobà fou la del transport. Durant el primer any, fou gràcies a camions cedits pel Comissariat de Propaganda i altres organismes que pogueren efectuar-se els recorreguts del front i el repartiment dels llibres que no eren recollits per llurs demandants de l'oficina central del servei, establerta a la nostra ciutat. Durant aquest temps funcionaren dues subcentrals, una a Sarinyena i una altra a Alcanyiç, que foren les que realitzaren aquell apropament. Aquestes subcentrals obriren dues sales de lectura de les quals molts dels nostres combatents conserven encara el record.

La pèrdua d'aquelles subcentrals coincidí aproximadament amb la destrucció de la Central de Barcelona pels bombardeig del 17 de març. Enrera quedaven els temps heroics: les demandes que ultrapassaven les possibilitats del Servei; els assaigs d'organització; l'establiment de les dues subcentrals que, per exigències del Servei, s'havien apropat als fronts, des de Cervera i Tarragona on foren instal·lades en els primers moments.

Quan, després d'aquella fita tràgica, calgué recomençar, havien estat ja repartits 55.000 llibres i un gran nombre de mobles, sobretot caixons-biblioteques. A més dels nostres fronts d'Aragó, s'havien enviat llibres, demanats especialment pels combatents catalans, als fronts Centre i Sud. Es trobava en període d'organització la intensificació de la Secció d'Hospitals, particularment dels de Barcelona, i el bibliobús, aquest instrument preciós, al qual deu el Servei la seva actual eficàcia, estava a punt de sortir del taller.

A les subcentrals es perderen els llibres i pogueren salvar-se únicament algunes dades de llur funcionament. De la Central de Barcelona, destruïda gairebé totalment, només pogué ésser salvada una part dels llibres.

* * *

Calgué, doncs, sense descoratjar-se, començar de bell nou el Servei. I perfeccionar-lo. L'experiència i el contacte directe amb les necessitats d'un servei que els nostres soldats havien acollit amb agraïment i entusiasme, aconsellaren modificacions importants en l'organització que d'antuvi havia estat prevista. El Departament de Cultura no hi planyé mitjans; les bibliotecàries, que havien posat afecte a una tasca que comportava dificultats i perills de tota mena i gràcies a l'abnegació silenciosa de les quals el Servei és avui el que és, no hi planyeren treball ni esforços. Actualment el "Servei de Biblioteques del Front", és aprop d'assolir el seu ideal, si no amb una perfecció absoluta, almenys amb una eficàcia comprovada.

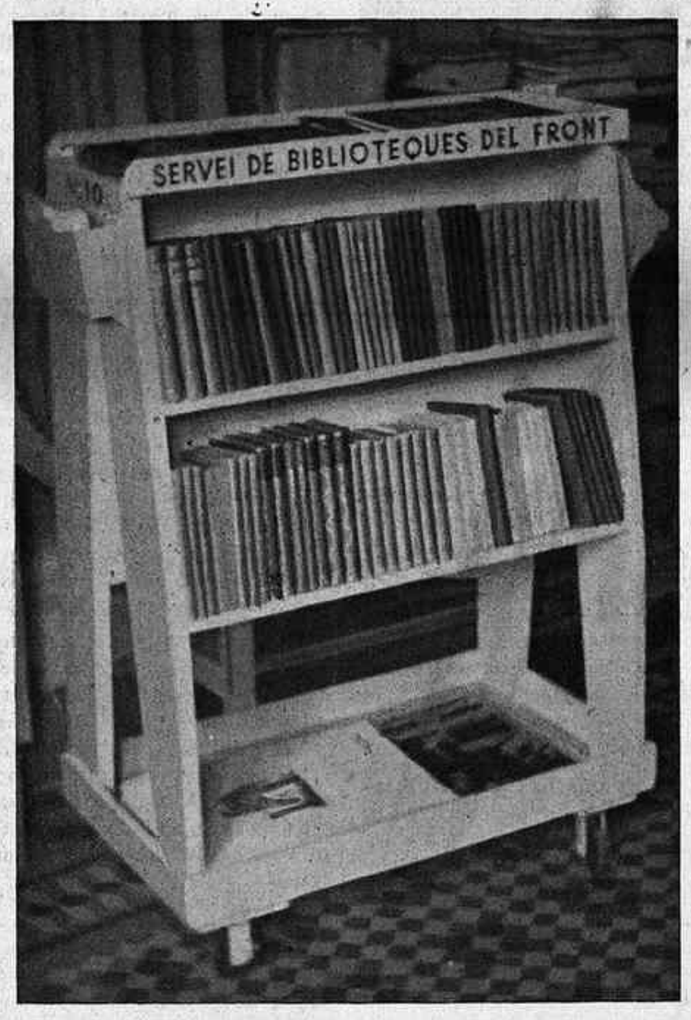

CARRETO PER A HOSPITALS

Bona part d'aquest èxit es deu al Bibliobús, camió ambulant carregat de llibres que descriu sense parar uns amples cercles geogràfics i suscita en els soldats, amb l'atractiu immediat de les seves proporcions i de la seva esveltesa, una curiositat que és, en ella mateixa, un estímul per a llur sensibilitat. Gràcies al Bibliobús, que du ja a la seva carcassa férides de metralla, el Servei ha pogut arribar a la seva present eficiència.

Els primers viatges es combinaren d'acord amb les demandes. Avui — divisió que ha sortit sola després d'un cert nombre de recorreguts — el mapa de Catalunya es troba dividit en tres grans sectors. En cada recorregut el bibliobús porta els fitxers corresponents a les unitats ja servides en viatges anteriors; efectua la renovació dels volums; reparteix les darreres publicacions de propaganda i els últims exemplars de les revistes; atén les demandes noves d'aquell sector i les que espontàniament li surten al pas. Sovint, alguna unitat ha estat traslladada i ha deixat els llibres a la seva successora o se'ls haendut. Amb el bibliobús, els llibres deixats, a un lloc o altre, es retroben.

Generalment el Comissari és el responsable de la biblioteca, a vegades el Milícia de Cultura, a vegades un oficial, o un soldat designat pel comanament. Els lots de llibres són confiats a aquell responsable, al qual la bibliotecària dóna les instruccions pròpies per al servei de préstec. Moltes vegades es fa el préstec directe als soldats, els quals trien individualment els llibres a les prestatgeries del bibliobús. Es generalment el cas de les unitats poc nodrides; a vegades també, però, el d'unitats més importants. El préstec directe és un servei més viu, més interessant, tant per als lectors com per a les bibliotecàries.

El bibliobús ha realitzat, fins avui, divuit recoreguts: quatre al sector A, quatre al sector B, quatre al sector C i sis per Barcelona i encontorns. Ha distribuït 15 mil 166 volums. N'hi han estat retornats 4.299. En aquest moviment de llibres han intervingut 274 unitats de l'Exèrcit.

En la darrera etapa del Servei i amb l'afany de renovar-lo, d'intensificar-lo i de recuperar els llibres que d'altra manera corrien el risc d'extraviar-se, han estat utilitzades, amb un èxit considerable, les Biblioteques Populars de la Generalitat de Catalunya. Aquestes Biblioteques actuen com a subcentrals disperses a les quals el soldat, en un moment de dubte, pot retornar el llibre que es troba al seu poder. Avui, les Biblioteques Populars no solament procuren aquest servei sinó que és a través d'elles que passa tot el moviment i l'enllaç del servei del bibliobús amb les forces de la població corresponent. Es el cas, per exemple, de Calella i Palafrugell, el qual s'extendrà molt aviat a tots els pobles que compten amb Biblioteques Populars i són, al mateix temps, punts de concentració de forces.

* * *

Donarem ara algunes dades sobre l'organització de la Central del "Servei de Biblioteques del Front", que creiem interessants perquè els nostres lectors coneguin, en línies generals, el seu funcionament.

Els llibres (a part d'alguns donatius, entre els quals cal esmentar com a més importants, els del "Comitè Executiu de la Diada del Llibre", del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, de la Subsecretaria de Propaganda del Ministeri d'Estat i de la Biblioteca de Catalunya) procedeixen gairebé exclusivament de les compres efectuades amb la subvenció atorgada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Aquests llibres són segellats i numerats (el número de registre ha arribat ja prop del 80.000) i proveïts al dors de la tapa amb una bossa que conté dues fitxes de préstec. Si són en rústega, un relligat senzill i sòlid els assegura una llarga durada.

Hi ha a la Central un catàleg d'autors que té una cèdula per a cada obra diferent que ha passat pel Servei. Ultra les dades corrents que figuren a totes les fitxes bibliogràfiques, aquestes contenen la procedència, el número de factura i quatre columnes destinades a la indicació del nombre d'exemplars de cada procedència, les sortides dels llibres de la Central, la destinació i la data. Es un catàleg que dóna, en un moment, idea dels títols que ha tingut i té el Servei, de la seva procedència i quantitat, i de la forma en què n'ha estat feta la distribució. Abans del 17 de març aquest fitxer — que fou perdut — comptava 2.444 cèdules. Les sortides eren fetes a les subcentrals i a les unitats que posseïen lots rebuts directament de la Central.

Avui els fitxers més importants del "Servei de Biblioteques del Front" són els que estan compostos pels duplicats de les fitxes que acompanyen els llibres, en les quals el bibliotecari anota el nom del lector, la data de lliurament i el retorn. En el duplicat que queda al Servei, s'anota la unitat a la qual ha estat deixat el llibre, la data del préstec i la de retorn, etc. Pels fitxers de la Central pot saber-se de cada llibre per quantes unitats ha passat i quan. La tarja que va amb el llibre, en canvi, dirà quants lectors l'han tingut a les mans. L'extensió d'aquest fitxer és considerable. Consten de tantes fitxes com llibres té en circulació el Servei.

La majoria de les demandes de llibres es reben directament a la Central. Es el mitjà més ràpid i eficaç. Algunes hi arriben per mediació del Departament de Cultura o del Comissariat de Propaganda, als quals havien estat adreçades. L'última demanda arxivada porta el número 424. Cal comptar, a més d'aquestes, les que són fetes verbalment en visites a la Central dels Comissaris o responsables de cada unitat. A la Central del Servei, del 17 de març ençà, han estat lliurats 7.370 volums, 2.042 obres de propaganda i 476 exemplars de revistes. Com pot veure's, el nombre de volums és aproximadament la meitat dels que ha distribuït el bibliobús amb molt menys de temps.

La primera llista-catàleg d'obres fou editada el mes de juny de l'any 1937 i constava de 1.117 títols. A la segona, del 31 d'octubre del mateix any, figuren 1.343 títols.

* * *

Des dels primers temps del Servei, varen proporcionar-se també llibres als Hospitals de sang. A aquest objecte varen seleccionar-se els lots per evitar lectures poc adients amb la sensibilitat dels ferits. Les subcentrals de Sarinyena i Alcanyiç organitzaren diverses biblioteques als Hospitals de pobles aragonesos i de la Catalunya occidental.

A poc a poc va anar intensificant-se la tasca d'organització de biblioteques i sales de lectura als hospitals. Sovintejaren les visites d'inspecció i el Servei oferí la seva col·laboració tècnica per unificar el sistema de préstec dels seus llibres i els que ja posseïen els hospitals. En efectuar el lliurament dels llibres, es deixava una llista-catàleg perquè els ferits que no podien abandonar el llit triessin els títols que volien llegir. Més endavant, per facilitar la tasca dels responsables de les biblioteques i donar més facilitats als malalts que no podien acudir, per llur estat, a la sala de lectura, va pensar-se en el sistema de biblioteques "roulantes" adoptat pels hospitals nordamericans. Són uns carretonets amb prestatgeries que poden contenir uns dos-cents volums i revistes. Aquestes biblioteques són fàcilment transportables i, gràcies a unes rodes giratòries, poden ésser conduïdes fins els peus del llit i permeten als ferits d'escollir ells mateixos els llibres, sense el més petit esforç.

Per a poder dedicar més atenció a aquesta Secció del "Servei de Biblioteques del Front", el Departament de Cultura va crear dues places de bibliotecàries, destinades exclusivament a Hospitals de Sang. Això ha permès la centralització del Servei i l'organització de diverses biblioteques als hospitals que depenen de l'Agrupació de Barcelona i de la de Girona, per a la qual cosa s'ha comptat amb la col·laboració de les Milícies de la Cultura.

Els hospitals de campanya que depenen de l'Exèrcit de l'Est i del de l'Ebre, són atesos en els viatges periòdics del Bibliobús. Els volums repartits actualment entre els Hospitals de Sang de Catalunya, són uns sis mil. Aquesta xifra té només un valor momentani, perquè contínuament és augmentat el nombre de volums dels hospitals servits i es proveeixen les biblioteques dels de nova creació.

* * *

Gràcies a aquest Servei els llibres segueixen avui rutes de Catalunya que mai no havien recorregut. Algú dirà potser que els moments actuals comporten altres preocupacions més urgents, més peremptòries. i és precisament perquè estem en guerra i perquè tot ha de fer-se sota el signe bèllic, que Catalunya vol que les hores d'interval entre un combat i l'altre, les que separen el treball o la lluita del repòs, sonin d'una manera distinta en els vells rellotges dels pobles.

Milers i milers de llibres, en obrir-se, trencaran els límits dels monòtons horitzons locals i apareixerà la faç multiforme del món davant molts ulls meravellats o àvids. Una alenada d'espiritualitat creuarà els pobles, entrarà a les casernes, a les trinxeres, als parapets, acariciarà els pensaments, bategarà en els cors i els enfortirà per a la lluita en donar-la-hi un sentit més profund.

I quan comenci un nou dia, molts soldats nostres sentiran el goig de veure que llurs idees i llurs sentiments han guanyat en noblesa i en elevació.

S. B.

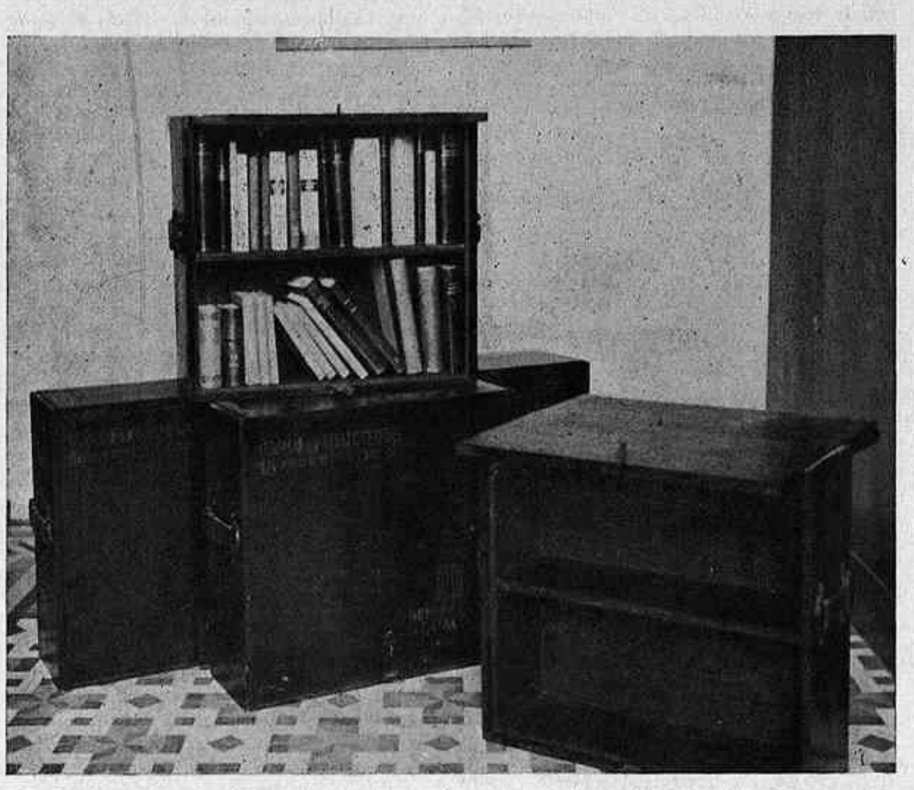

CAIXONS-BIBLIOTECA

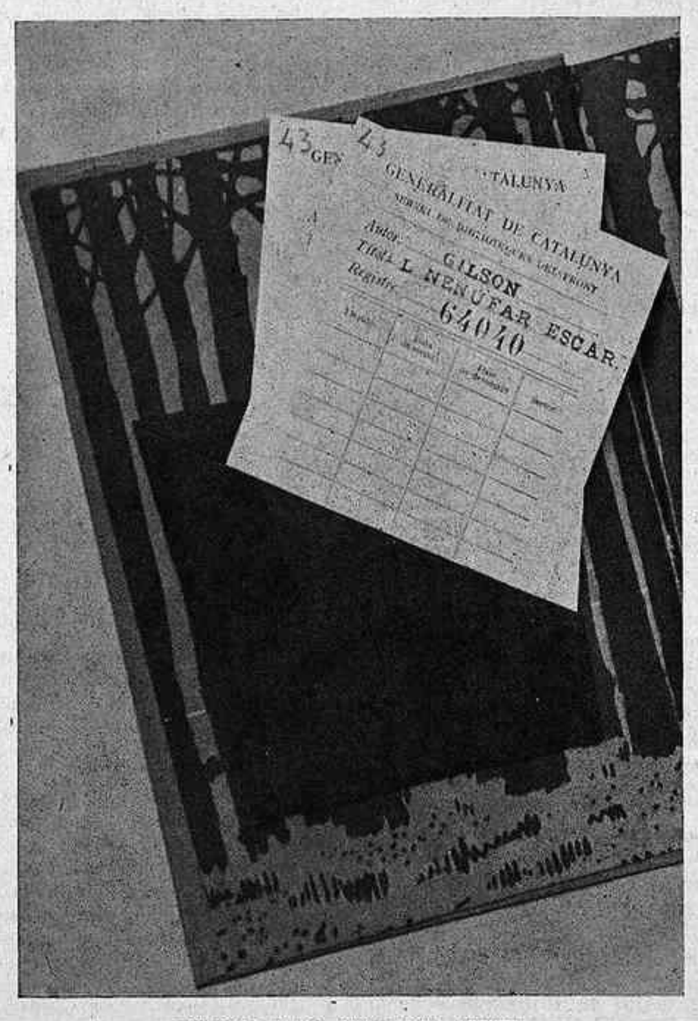

LLIBRE AMB LES FITXES DEL «SERVEI»

IDIOMA I FESOMIA NACIONAL A L'ESCENA CATALANA

(Ve de la pàgina 7)

patriòtic. Víctor Balaguer inicia la tragèdia tot emprant un idioma arcaïtzat, i no pas del tot orfe de grandesa.

De sobte, un nom: Angel Guimerà. Una tragèdia: "Mar i Cel". Tot plegat vol dir, simplement: el present establint contacte amb el passat, a través de quatre-cents anys; "Romanticisme continuant Renaixement", com sagaçment remarca Joan Ors, i reprenent al punt just que s'inicià la nostra decadència. Catalunya, que no té un Calderón, un Shakespeare o un Racine, ¿tindrà el seu primer clàssic en Angel Guimerà? Ell ha dut la passió al nostre teatre: però la puixança del seu geni és desigual; altrament, el seu llenguatge és lluny d'ésser digne de la imitació.

Said — la voluntat a l'escena — inicia una trajectòria heroica en la producció guimeraniana. Aviat la història pàtria omple, grandiosa, els escenaris. Des del moment que les multituds vibren en posar-se en contacte amb la fervor patriòtica, el patriotisme ha passat a ésser "positiu". La darrera obra representativa de l'actitud de defensa i plany, i encara amb una forta dosi agressiva, és "Mestre Oleguer".

Amb l'aparició del patriotisme positiu a la nostra escena i amb "Terra Baixa", resta superat el teatre pitarresc. El clouen el drama rural per excel·lència i l'aparició de la consciència de poble. Es el moment emocionant de néixer el teatre nacional.

Jaume AIMÀ

(c) Ministerio de Cultura 2006

RECORDANT SERGI DE DIAGHILEW

A Londres, que és la capital europea on més viva és l'afició a la dansa i on actuen constantment, estiu i hivern, diverses tropes de ballets — ara mateix la companyia de Massin triomfa al Covent Garden i el Vic-Wells Ballet al Streatham Hill Theatre —, a Londres, doncs, acaba de sortir un llibre molt important sobre la vida i l'art de Sergi de Diaghilew. Heus ací un bon pretext per a recordar l'obra prodigiosa d'aquest home genial, que ha estat indiscutiblement el més gran animador del ballet modern, però que va prendre amb la dansa unes llibertats francament inacceptables. Vegem-ho.

Dels tres períodes de la història dels

DIAGHILEW I NIJINSKI, PER COSTEAU

Ballets Russos de Diaghilew, el primer (1909-1914) és el més espectacular. A principis de segle, la dansa clàssica no era ni ombra del que havia estat. D'aquell rigor geomètric, al qual el foc interior de Maria Taglioni i Fanny Elssler donava un tremolor vital, ja no se'n cantava ni gall ni gallina. Uns mestres incompetents i unes deixebles sense ànima l'havien convertit en un exercici purament mecànic. Un llenguatge artificial i estereotipat. El classicisme vivent havia degenerat en academisme mort i enterrat.

El 1909, els primers ballets de Diaghilew arribaren com una bomba. Eren una cosa mai vista ni somniada. Era allò que en diuen una "féerie". Un espectacle embriagador fet de música, de llum, de color, de dansa i d'exaltació que produïa una sobreexcitació dels sentits i de l'esperit. El folklore moscovita, l'orgia oriental, l'or, l'argent, els velluts, les sedes i les plomes, els herois llegendaris, els déus, els esclaus i els prínceps, formaven una festa sumptuosa en la qual totes les arts s'unien per a colpir amb violència els ulls i les orelles de l'espectador.

Els músics russos Txerepnin, Mussorgski, Borodin, Rimski-Korsakov i Strawinski, els músics francesos Debussy i Ravel, els pintors Bakst, Benois i Golovin, i el mestre de ballet Fokin, reunits per la grapa poderosa de Diaghilew, posaren en escena uns contes de les Mil i una nits que crearen un estil: "l'estil Ballets Russos". Hem citat Fokin en darrer lloc. Es que, en aquella "féerie", la dansa jugava un rol auxiliar. No era aquell "acte pur de les metamorfosis" de Valéry, sinó un dels molts ingredients que entraven en la composició d'un vast i enlluernador "espectacle d'art". I, en aquella barreja, la dansa no era pas l'ingredient més important. Es que els grans amors de Diaghilew foren la pintura, primer, la música, després. La dansa no ocupà mai un primer lloc en el seu cor. La considerà sempre com un simple auxiliar.

L'home que, al seu país, es dedicà principalment a renovar la pintura — fou el fundador del grup d'artistes revolucionaris "Mir Iskusstw" — i a organitzar exposicions memorables, aquest home apassionat, quan es decidí a conquistar l'Occident, començà per organitzar al Saló de Tardor de París, el 1906, una gran exposició d'art rus, que anava dels vells ícons i els retrats de Levitzki a les obres dels menys de trenta anys.

L'home que, al seu país, estudiant encara, volia ésser compositor i sentia una passió desordenada per la música, en la qual la veneració per Glinka i Borodin podia viure al costat de la debilitat per l'òpera italiana i el menyspreu per Wagner, aquest home apassionat, quan es decidí a conquistar l'Occident, començà també per organitzar a l'Opera de París, el 1907, uns discutits concerts de música russa, i, el 1908, la representació del "Boris" que sorprengué tant pels intèrprets, Txaliapin i Smirnoff, com per la presentació de Golovin i Juon.

Quan Diaghilew arribà a París — agonia del "fauvisme", naixement del cubisme —, les recerques pictòriques eren combatudes acarnissadament pels uns i posades als núvols pels altres. Enamorat de la pintura en primer lloc, com hem dit, devorat per una inquietud mai saciada, Diaghilew, com havia fet a Rússia, es posà tot seguit al costat dels renovadors. Tragué les discussions estètiques dels tallers de Montmartre i Montparnasse i les llançà a la voracitat del gros públic i dels esnobs per mitjà dels seus ballets, l'element principal dels quals fou sempre el pictòric. Donats a conèixer Bakst, Benois i Roerich; Sert, Larinow, Gontxarova, Picasso, Derain, Matisse, Laurencin, Braque, Miró, Ernst, Utrillo, Rouault, Chirico, conegueren les llums de la bateria gràcies a Diaghilew.

Enamorat de la música en segon lloc, com hem dit, així que el nostre home s'instal·la a París, es fixa en Debussy, Ravel, Schmit; s'adona, el primer, del talent de Strawinski; revela Prokofieff, porta a l'escena Erik Satie i els seus deixebles Poulenc, Auric, Milhaud; descobreix Nabokoff; fa conèixer al gran públic Falla; treu de l'ombra el jove Rieti...

I la dansa, preguntareu, quin rol jugava en tot això? El de simple auxiliar. Ja ho hem dit. La dansa, per a Diaghilew, no era un art autònom. No era fi, sinó mitjà. Un mitjà per a servir les seves dues debilitats, la pintura i la música; un mitjà per a posar en escena la partitura d'un músic i l'obra d'un pintor. Tots els seus ballets es desenvoluparen sota la dictadura pictòrica i musical. La pintura i la música foren les arts que dictaren les seves ordres al mestre de Ballet. Per a servir Strawinski, els Ballets li creen espectacles i dansen allò que no és coreogràfic. Els "tandems" Bakst-Rimski i Strawinski-Picasso determinen la coreografia de "Shchérazade" i de "Pulcinella"... La coreografia del "Sacre du Printemps" fou inspirada en part per unes pintures eslaves primitives reunides per Roerich, els personatges amb els genolls "endins" de les quals empenyeren Nijinski a imitar-los, tot i capgirant les "posicions" de l'escola.

Mimats per Diaghilew, els artistes agafen pretensions, s'erigeixen en dictadors, tracten els dansarins com a simples servents. Quan Fokin abandonà els Ballets, el pintor Bakst digué al crític Henri Prunières: "Era com tots, no tenia imaginació. Jo havia d'ensenyar-li tot el que calia fer. Ell posava a punt els passos..."

Tot això, naturalment, no podia anar ni amb rodes. Diaghilew era un home extraordinari. Com deia el seu íntim amic, el pintor Benois, tenia tot el que calia per a ésser un "conductor d'homes". Animador prodigiós, encomanava la seva fe i el seu entusiasme a tots els que el rodejaven, que l'adornaven i l'obeïen cegament. Sense proposar-s'ho, empès únicament pel seu amor a la pintura i a la música, va donar a la dansa un impuls geganti. Diaghilew era un home extraordinari... Però per a nosaltres, enamorats amb deliri de la dansa pura, el veritable espectacle coreogràfic no és l'enlluernador "espectacle d'art" que ens oferia el malgrat tot genial Sergi i en el qual la dansa era reduïda a l'ínfima categoria de parent pobre, i, de vegades, tractada fins i tot amb un menyspreu revoltant. Per a nosaltres, el veritable espectacle coreogràfic és el ballet que, afranquit totalment de la influència de les altres arts, desenvolupa exclusivament temes dinàmics i plàstics. Tota la resta és literatura, o música, o pintura.

Sebastià GASCH

FIGURES I COSES DEL TEATRE CATALA

CARME JARQUE

Fa quatre anys que l'actor Ramon Caralt anuncià públicament el traspàs de Carme Jarque. La nova, desmentida més tard, fou en l'avinentesa acollida pels gazetillers teatrals — àdhuc pels dels diaris catalans — amb una fredor colpidora. Amb la desatenció que ha estat rebuda ara, tot i ésser la segona referència quelcom més que una conjectura. Tanmateix fóra injust atribuir el desinterès dels repòrters a esquivesa o malavolença. Cal pensar que el desamor prové en aquest cas del desconeixement de l'època viscuda per la Jarque. De la dificultat de copsar el mèrit de l'intèrprete conceptuada, cronològicament, com la nostra primera actriu jove moderna. Provaré de donar a l'espectador actual una idea de la significació de l'artista i de la part que li pertoca en el renaixement de l'art dramàtic català.

Establim, abans que res, que com gran nombre de comediants illustres, s'assajà Carme Jarque en uns escenaris d'afeccionats, en els quals actuà des del 1890 al 1900. Que aparegué, durant aquest decenni, en unes entitats que es deien «Roger de Flor», «Casanova», «Almogàvars», «Nova Llealtat Martinenca», «Centre Liberal Monàrquic del Districte VII», «Centre Conservador Liberal», «La Saleta», «La Granada» i altres, en les quals representà quantitat d'obres corresponents al que en diríem adolescència del teatre català. Que no res menys, formà entre temps en diversos elencs forans tals com els del «Prado Suburense», «Teatre Foment de Premià de Dalt», «Centre d'Unió Comercial de Vic» i «Ateneu de Tarragona», per a esmentar només aquelles poblacions en les quals es deixà veure més sovint. En algunes d'aquestes societats conreà la Jarque la sarsuela lleugera. Abans o després de cantar un o dos actes de «género chico», llavors en ple predicament, sortia, per exemple, en alguna de les primeres obres d'Ignasi Iglésies.

La reputació falaguera adquirida per la Jarque en les sales particulars li valgué d'ésser ajustada al Romea, on es presentà el dia 23 de setembre del 1901 amb l'estrena d'una comèdia de Ramon Bordes, dita L'enredaire. *El públic i la crítica confirmaren tot d'una l'averany dels mitjancers entre l'artista i l'Empresa. L'expressió de la debutant, la manera que tenia d'escoltar, la naturalitat amb què es produïa, la dolcesa del seu esguard, corprengueren a tothom. La novella actriu comptà bentost entre els elements bàsics de la companyia, comanada aleshores per Enric Borràs. En marxar aquest, seguí la Jarque amb Miquel Rojas, amb Jaume Borràs, amb Antoni Piera, al costat dels quals, ultra de revistar el repertori, estrenà una porció de títols. A recordar,* La pecadora i Aigua que corre, *de Guimerà;* Les garces, La barca nova, Gira-sol, Joventut i Flor tardana, *d'Iglésies;* Llibertat, La bona gent, La lletja, El pati blau, Els Jocs Florals de Canprosa, El malalt crònic i La nit de l'amor, *de Rossinyol;* Sol ixent i L'endemà de bodes, *de Pous i Pagès;* La fortuna boja, *de Josep Morató;* La fi de Tomàs Reynald i Els pobres menestrals, *de Gual;* El mestre, Comèdia d'amor, Claror de posta i La morta, *de Creuhet, producció, aquesta darrera, que valgué a l'actriu un èxit ressonant. Tan gros com el que assolí més tard amb* Pèl de panotxa, *del francès Jules Renard, posada en una sessió de l'«Intim».*

L'any 1904 actuà la Jarque a Madrid, en català, amb la companyia del Romea. Pel febrer del 1908 embarcà envers l'Argentina, on, com sagaçment remarcà Caralt quatre anys enrera, maldà de bades, per esdevenir impersonal Per estrafer allò que hi havia en ella de congènit. La força expressiva de la Jarque, la seva pregona humanitat, la seva finor, les seves sensibilitat i tendresa, les qualitats més íntimes i preuades de l'actriu, es polluïren en fondre's en un lèxic manllevat. Constreta a nodrir-se de records s'emparà a Amèrica de les representacions catalanes, que sonaven a llurs oïdes amb accents de Festa Major. Res no diu tan bé el goig sentit per la Jarque en expressar-se en català, com la sovintesa amb què, tot i romandre en terra forastera, acudia al repertori nadiu. Bon punt arribada a la terra que imaginà ésser de promissió emparellà amb l'inoblidable ensems que desorbitat migrador Jaume Capdevila, al costat del qual aparegué, en català, als teatres «Victòria», de Buenos Aires; «Colón», de Rosario de Santa Fe, i «Urquiza», de Montevideo. Més endavant representà encara la Jarque en català en diversos coliseus argentins. Els conjunts als quals prestava el seu concurs valuosíssim eren integrats per compatriotes, professionals o afeccionats, que tant o més que el profit material cercaven en el teatre vernacle un lenitiu al mal d'absència.

Esvanits els somnis rosats, dissipades les illusions que l'impelliren a expatriar-se, fallida l'esperança de reeixir artísticament, començà de rosegar a la Jarque el corcó de la nostàlgia. Amb l'enyor, la fretura de reintegrar-se a Catalunya. Un mandatari designat expressament per l'actriu vingué l'any 1927 a tantejar el terreny amb aquest fi. Com semblés, però, al comissionat, que les coses no rutllaven aquí massa llatines, ajornà la Jarque el propòsit de repatriar-se. L'any 1929, decidida a tot, embarcà per a Barcelona, portant el tresor acumulat en vint-i-un anys d'exili i una filleta, formosa actriu en amor i companyonia de la qual arribà i a la que creia collocar aquí.

Ers pel setembre d'aquest any 29 que veiérem la Jarque en un homenatge retut pels badalonins a Enric Borràs. Comptadíssimes persones advertiren la presència de l'actriu, esbarriada entre la multitud. Borràs, que al cap de poc temps entrà al Nou, emmenà amb ell la Jarque, que féu la reaparició — la cobejada reaparició davant del públic barceloní — amb l'obra Peter's Bar. *Públic, l'aplegat aquell vespre al Nou, jove en immensa majoria i com a tal, novençà en matèria de teatre. Que com els periodistes senyalats poc ha, tenia de l'executòria de la Jarque una idea abstracta, per no dir nulla.*

A les taules del Nou sentí la foravinguda el buit esfereïdor notat anant pel carrer. Ultra en Peter's Bar, *sortí en* Els vells. *En ésser-li lliurat un paper en no recordo quina producció guimeriana, inventà un pretext per a deseixir-se del pacte amb l'Empresa. L'ambient creat a l'actriu era massa anguniós per a suportar-lo amb calma. Afranquida del compromís, es traslladà a Madrid, clavat el pensament, abans que en la conveniència pròpia, en la sort de la filleta. Plagué al destí que la indiferència de Barcelona es tornés a Madrid abandó. Calia, altrament, esperar dels madrilenys per a la Jarque, els miraments i la cortesia que els barcelonins acabàvem de negar-li? Lassa, decebuda, incerta, optà la dissortada actriu per a tornar-se'n a Buenos Aires, on, per cert, l'esperaven nous i més punyents avatars. Amb ella, el bocí de cor que era la filla, l'esdevenidor de la qual havia estat un dels imperatius de la repatriació.*

CARME JARQUE, EN «LA MORTA»

Pobra Jarque! Estudiosa, comprensiva, múltiple, gaudí des del 1901 al 1908 de la simpatia i l'adhesió dels auditoris d'arreu de Catalunya. De l'estima, també, de quants per obligació o per gust, érem pels dies ja un xic remots de la consagració de l'artista, assidus de l'escenari del Romea. Soferta, reclosida en si mateixa, ningú no va saber si obeí el comiat a un anhel de superació, a una explosió de l'amor propi, o a renúncia del franc determini. Entre les anotacions emprades per a bastir aquesta semblança de la Jarque, hi ha un judici, no puc dir si original o copiat, que dóna idea perfecta de la intèrpret. Diu: «Dama jove, ingènua. Figura minsa, humil, pàllida. Positura més aviat tímida i cohibida. Gest plaent i ponderat. Veu pastosa i acaronadora. Ulls fulgurants i melanconiosos... Qualitats que li permeten d'assolir en determinades obres les cimes assequibles als grans genis de l'escena».

Josep ARTIS

IDIOMA I FESOMIA NACIONAL A L'ESCENA CATALANA

III

El període bilingüe es clou per a donar pas a un altre període que ha estat anomenat "de Frederic Soler". Comença amb l'estrena de "Tal faràs tal trobaràs", de Vidal i Valenciano, i acaba amb la de "Mar i Cel", d'Angel Guimerà (1865-1888). Són vint-i-cinc anys a la vora, que presideix, més ben dit, absorbeix — i fóra arriscat de dir fins a quin punt en benefici del naixent Teatre Català —, la figura de Pitarra, en el doble aspecte d'autor i d'empresari. Es ell el qui caracteritza els moments en què la nostra dramàtica comença a estructurar-se i s'hi inicia un procés d'integració literària. Els diversos gèneres apareixen. Primer fou la paròdia i la comèdia o el sainet. Després el drama, i finalment la tragèdia. Fins i tot es fa un lloc per a les operetes, obres de màgia i comèdies musicals, i també per al melodrama, que cultiva amb èxit el fecundíssim Jaume Piquet.

En aquesta integració que té lloc ben d'hora a la nostra escena, l'aportació no ja de les terres catalanes no compreses a la Catalunya estricta, sinó fins i tot de les comarques catalanes, no és pas d'una extensió considerable. En el teatre català, autors, sales i públic són essencialment barcelonins. Això explica que la mena de llenguatge que posaren en ús Pitarra i els seus seguidors perdurés més del que raonablement li pertocava: el pairalisme, si bé és dut sovint a l'escena i fins i tot arriba a caracteritzar-la en part, no hi renova gens el llenguatge, no hi duu els modismes, el lèxic, l'esperit i l'aspra sabor del llenguatge rural. Bé prou la pagesia puja a l'escena; però puja a parlar-hi en un idioma híbrid, sense correcció i sense ànima. Mentre els filòlegs i folkloristes de la primera Renaixença recorren la terra pàtria i recullen de llavis del poble l'expressió viva i autèntica de l'ànima nacional, els senyors de masia, els hereus i els fadristerns i les pubilles i la gent del camp i de muntanya s'expressen a les taules en aquella mena de català de municipal que és la prolongació del primitiu català "que ara es parla". Els caràcters resten desdibuixats gràcies en una bona part a l'expressió deficient. Els nostres comediògrafs han deixat de recó l'autèntica llengua parlada. Literàriament, se sotmeten a allò que és de consuetud a l'escena castellana: el teatre en vers, els períodes plens d'efectismes declamatoris. El públic no escolta encara el dialectisme, vigorós i enriquidor del lèxic. D'altra banda, fruit de tres segles de decadència cultural, els nostres autors són pobres de vocabulari, difícils o obscurs o vulgars en el concepte. Naturalment, la dita popular, la frase feta, el clixé, s'estenen i s'imposen, en perjudici de l'expressió fluida i ordenada. La deu de la inspiració s'estronca aviat, exhaurida en la lluita per a aconseguir de dominar l'expressió rebel; el llenguatge no obeeix el pensament, d'altra banda no gens sotmès a una disciplina. No hi ha un estil, ni col·lectiu ni personal, i ningú no estableix cap diferència entre la llengua literària i la col·loquial. La indistinció de classes comporta una indistinció cultural absoluta: en parlar, doncs, no es distingeix un senyor de masia d'un jornaler, un menestral d'un senyor de levita. Certament, ja és bastant aquesta la realitat en la vida catalana de l'època: pot ésser objectat, per tant, que l'escena es limita a reflectir-la fidelment, amb les seves tares i el seu llenguatge barroer. Però no és aquesta la missió del teatre, que és art i que té, altrament, una evident finalitat didàctica.

Un plebeisme absolut domina aquest període del teatre català. I contra d'ell es llancen amb duresa els homes dels Jocs Florals, i amb particular violència contra Frederic Soler, cabdill destacat del xaronisme escènic. A vegades, Soler pretén defensar-se dels atacs dels seus contemporanis. La paròdia també és un gènere, diu, i també té un lloc dintre una literatura. Es una excusa difícil d'admetre. Creiem exacta l'afirmació de Pujols que Pitarra no fou mai catalanista: si realment tenia consciència de contribuir a la formació d'una literatura, no era pas ridiculitzant-ne els aspectes més nobles i peculiars — sobretot el llenguatge—com més hi podia contribuir. Sembla, fins i tot, que un temps esguardà amb irònic escepticisme l'esforç generós de Vidal i Valenciano, potser l'únic home de teatre del seu temps que en tingué una visió elevada. Davant l'èxit d'aquest, s'apressà a llançar-se a la producció d'obres serioses. Des d'aleshores el veiem amatent a seguir i servir el públic en totes les seves preferències successives i a no permetre que cap altre autor s'encimbelli i pugui arribar a fer-li ombra.

Literàriament, Frederic Soler és superat per uns quants autors contemporanis seus, com són Josep M. Arnau, creador de la comèdia catalana, F. Vidal i Feliu i Codina, que inicia la comèdia en prosa. Però tanmateix hi ha un període que és qualificat "de Frederic Soler". Per què? Sembla que no és prou justificat per la qualitat de la seva obra ni per la seva extraordinària fecunditat. Es una altra cosa. Vegem-la.

"L'entrada de la gent pagesa en la vida pública catalana va fer començar la Renaixença", ha escrit Prat de la Riba. Més encara: des de temps remots, la terra "va anar duent a les classes burgesa i menestral de les viles i ciutats la seva sang sobrera". Es ella, la pagesia, la qui té, per damunt de tots els altres estaments socials, una tradició "nacional". La seva força és fortament acusada, decisiva, doncs, en el doble aspecte social de la renaixença: el rural i el menestral. Si en el moment de produir-se la renaixença literària i el naixement de la dramàtica, la menestralia catalana no hagués estat tan jove i poc formada, és indubtable que el corrent popular s'hauria resumit en quelcom més seriós que el català "que ara es parla". Però no és així, i la vida ciutadana es desenrotlla eixorca, quant a aquesta mena d'influències, fins a les darreries de la primera renaixença.

La producció literària erudita i jocfloralesca fita el seu esguard i s'adreça — inconscient, gairebé sempre, de l'aspiració política que encarna—a la vida rural catalana. I és ací on hi ha el punt de contacte més considerable amb el corrent popular, i on resideix el "secret" de Frederic Soler. Es ell el qui s'imposa amb el tema rural a l'escena, el qui sense adonar-se'n escriu les primeres obres del nostre teatre pre-nacional. Es, entre la seva producció millor, allò que perdura — "Les joies de la Roser", "Senyora i majora", "El pubill", "La dida", "La Creu de la Masia" —. S'ha dit molt mal del pairalisme a la nostra escena, i se li han atribuït un gran nombre de malvestats. Es manifestament injust: la desgràcia fou que Soler no arribés a ésser l'autor genial que reflectís amb vigoria aquest aspecte nacional al nostre teatre, i que això ho hagués de realitzar Guimerà, quan en realitat no era aquesta la missió de Guimerà. En frustrar-se Soler, el teatre català perd un temps preciós, i de retop Guimerà es distraurà, ja no podrà assolir del tot el lloc que li corresponia: el del nostre primer clàssic dramàtic.

Així, doncs, un autor mediocre com Frederic Soler arriba a donar el seu nom i a caracteritzar una època de la nostra escena — la pre-guimeraniana — gràcies a l'aspecte nacional d'una part de la seva obra, la ruralista. Però hi ha un segon aspecte: si el pairalisme — el paisatge a la poesia, el ruralisme a l'escena i a la novella — és element valorat dintre la renaixença, el patriotisme negatiu — emprem l'adjectiu en el sentit mateix que li dóna Nicolau d'Olwer — ja és prou sabut quin paper hi juga. També ací s'insinua Frederic Soler, però amb ben poca fortuna, i no podia ésser altrament; no és precisament el sector que ell acabdilla el que té un concepte més clar i racial del patriotisme, i, d'altra banda, li manca vigoria i preparació per a endinsar-se en els temes històrics. ¿Com conciliar el seu català, pobre i barroer, amb la noblesa i dignitat d'un Fiveller, per exemple? Més adient el llenguatge arcaïzat, més profund el sentit patriòtic defensiu en els romàntics com a conseqüència d'una major coneixença del nostre passat, el corrent arqueologista — amb Pelai Briz, Ubach i Vinyeta, Calvet, etc. — contribuí força més dignament al primicer drama històric o

Segueix a la pàgina

TEATRE NACIONAL: ROGER DE LLURIA, D'«EL CAMI DEL SOL», INTERPRETAT PER ENRIC BORRAS

(c) Ministerio de Cultura 2006

LA PAU, per MARTI BAS

— ¿Que em farieu una assegurança de vida?
— Em sembla millor que us adreceu a una companyia alemanya.

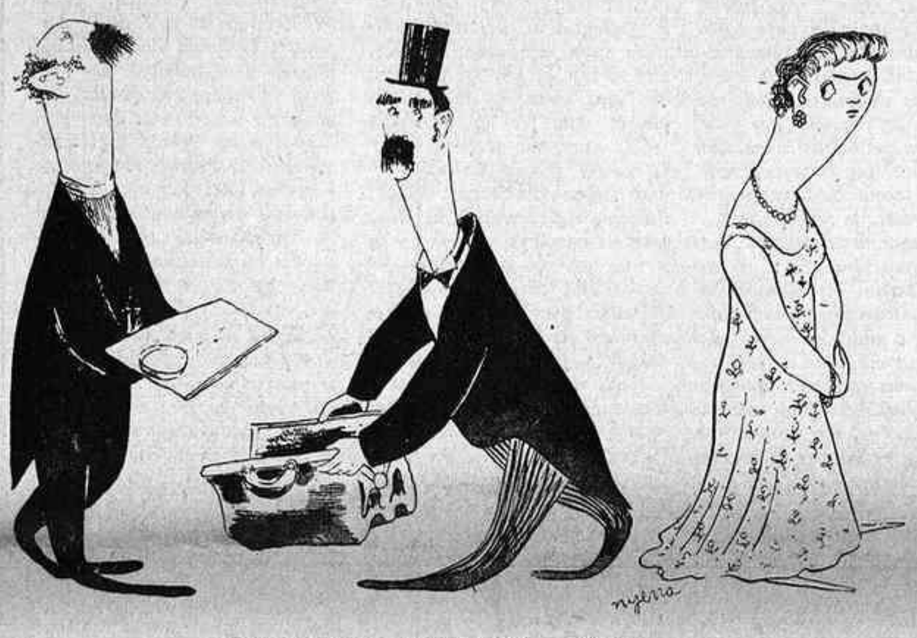

EL VIATGE DE CHAMBERLAIN, per NYERRA

— Tu m'enganyes! Deus fènir una maturranga!

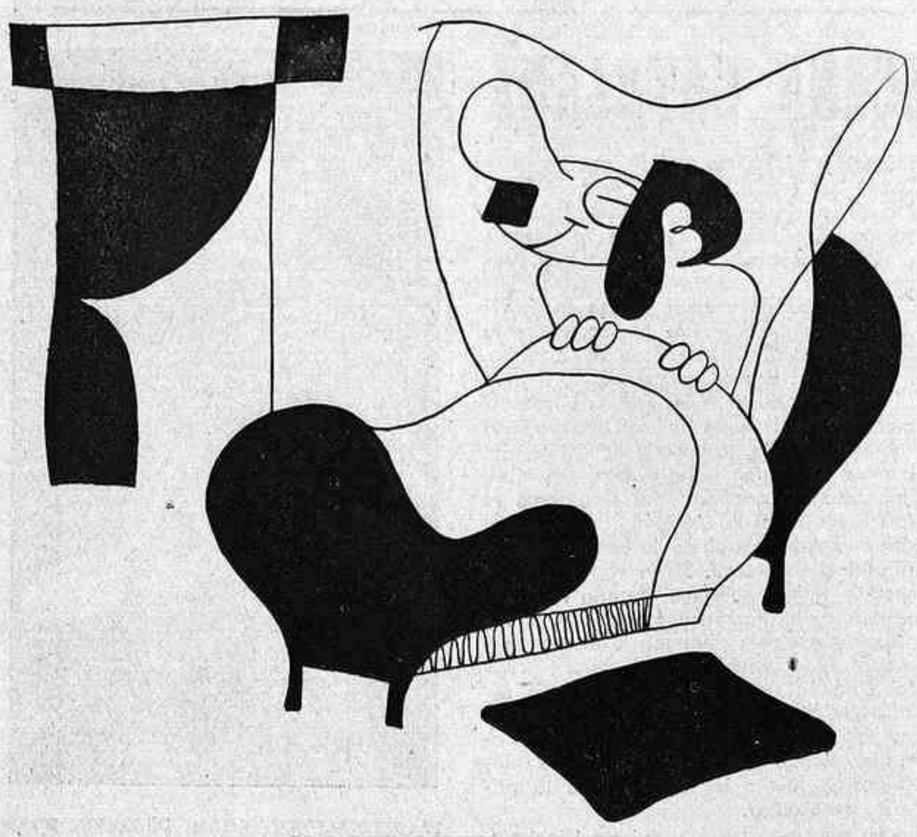

LA DARRERA REFLEXIO, per GUASP

Hitler. — Déu n'hi doret!

MUSEU DEL LUGUBRE

El número 38 del nostre periòdic fou ben bé aquest Museu del Lúgubre, inventat pel caricaturista Benigani. S'hi publicava una "Simfonia en re major" de Carles Poch, on es tractava de cadàvers, taüts i vídues desconsolades. Un dibuix adient ilustrava aquest macabre. Un conte de J. Casadevall ens donava una més atapeïda necrofília, ilustrada també amb taüt i enterramorts. Ramon Vinyes ens parlava del "Viure entre Morts". Josep Maria Fabra poetitzava la mort d'una tuberculosa. C. A. Jordana ens comunicava l'horror dels bombardeigs dintre l'hospital...

Tal vegada el subconscient de MERIDIA prengué la data d'aquell número 38 per la dels fidels difunts, la qual havia de trigar un mes just... Però ¿és que existeixen difunts? En temps de guerra no han d'existir sinó fidels vivents i herois fidels. Tot ha d'ésser afirmatiu i entrenador quan a l'altre costat de la barricada pululen els Millans Astrays.

ELS NARROS

No es tracta pas del sillabari dels nostres avis, ni dels Narros que la tenien jurada als Cadells, sinó dels actuals germans Narro, espill d'antifeixisme. El gran, cirurgià eminent, fora de l'edat militar, es féu voluntari: abandonà la família, la clientela, el seu remunerador càrrec a l'Hospital Infantil, i se n'anà a operar els ferits de guerra; s'ha passat sovint dos dies i dues nits operant sense treva. Narro Junior és el dibuixant tan celebrat. Aquest no fou mai admès al servei militar a causa d'impediment físic, ço que el vexava enormement. Ara, amb la nova revisió medical, ha tornat a ésser declarat inútil total, ço que l'artista considera un insult, i està que treu foc pels queixals. Diu que vol un fusell i que si no el deixen anar al front a fer un estropici el farà a la reraguarda. En fi, que diu que no es vol moure de l'exèrcit i que no vol entornar-se a casa seva encara que el trinxin.

COPS DE BEC

BENIGANI

El jurat del Concurs de caricatures antifeixistes organitzat pel periòdic "Vanguardia Postal" fou obsequiat pels organitzadors del Concurs amb un bon dinar. De sobretaula algú es posa a parlar de coses lúgubres, però amb tals dificultats de paraula que el mot lúgubre no arriba mai a sortir com cal: unes vegades esdevé "lúbugre", d'altres vegades "lúgrube" o bé "lúbrugue". Les correccions dels altres comensals no hi valen, l'embarbussat torna a dir "lúrgubre", "lúrgurbe", "lúrgube". Per fi el caricaturista Benigani, membre eximi d'aquell Jurat, s'impacienta i ofereix la fòrmula indispensable per a no embarbussar-se en la dicció del mot:

—Mireu, quan volgueu encertar el mot "lúgubre" penseu en el Museu del Lúgubre...

■

ESTAR DE PEGA

L'altre dia Ricard Opisso estava convidat a dinar amb una de les més altes personalitats de Catalunya.

El popular dibuixant es posà el seu millor trajo i xano-xano s'encaminà al lloc i hora que el secretari particular de l'esmentada personalitat li havia indicat.

Passava pel carrer de la Boqueria en el precís moment que tocaven les sirenes anunciant perill de bombardeig. Un fixador de cartells, que estava dalt de l'escala, s'espantà i caigué així que l'Opisso passava, anant a parar damunt seu el pot de la cola i deixant-lo empastifat de cap a peus, com en una d'aquelles historietes infantils que ell dibuixava.

No cal dir que es va riure de debò, quan el nostre dibuixant explicà l'incident, per justificar l'estat lamentable del seu millor vestit, en arribar allà on estava convidat.

■

"LA PUNYALADA"

La penya de "La Punyalada", cèlebre durant molts anys a Barcelona, tenia lloc cada dia, invariablement, de les dues a les cinc de la matinada. Els seus elements bàsics eren, com és sabut, Santiago Rossinyol, Jaume Pahissa, Rafael Moragas i, abans de retirar-se a la Torre de les Hores, el nostre filòsof Francesc Pujols, que entre altres, constituïen la reunió del Bar Olímpic, del Passeig de Gràcia, cantonada Rosselló.

La casualitat que els quatre penyistes fossin tots veïns del Bar, perquè vivien als voltants, feia que la penya hagués acabat diària. Per allí desfilaven totes les personalitats de Catalunya i de fora Catalunya. Un dia o altre en formaven part.

—Sé que entre vostès hi tenen cada dia a Santiago Rossinyol i Jaume Pahissa —deia un dia un admirador de la penya a Francesc Pujols.

—Ja ho crec! — va respondre el filòsof —. Sinó que allí com que Santiago i Jaume volen dir el mateix, els diem Jaume Rossinyol i Santiago Pahissa.

■

LES LLOANCES

Els que s'interessen per l'obra de Francesc Pujols, són ja molts. Hi ha fins els que després d'estudiar-lo admeten les seves teories científico-religioses, com constatacions fora de dubte, però és molt més gran el nombre dels que el combaten, afegint al combat l'insult i el menyspreu. Es sabut que el filòsof de la Torre de les Hores, retirat del món, no practica la polèmica, que per altra part, segons ens diu ell, és inútil.

Això no vol dir, però, que alguna vegada no tingui ocasió de discutir quan la conversa porta la discussió per trobar qui no està conforme amb el seu pensament.

No fa mòlts dies a Barcelona vàrem teniro casió de veure'l iniciar una discussió que el filòsof va acabar filosòficament, com ell sol fer totes les coses, perquè va comprendre que se les havia amb un d'aquests homes que sota la capa de l'interès de saber amaguen l'odi i la rancúnia del fanatisme acorralat.

El que negava la veritat del pensament pujolià, va deixar veure la seva intenció parlant despectivament i insinuant la crítica irritada que tendeix a l'insult.

—No cal que us escarrasseu — li va dir Francesc Pujols —, perquè jo només escolto als que m'alaben.

■

CLASSES D'ANECDOTES

—Vós sou l'home de Catalunya que té més anècdotes—dèiem un dia a Francesc Pujols.

—Efectivament — ens va respondre el filòsof de la Torre de les Hores —, però entre les meves anècdotes n'hi ha de tres classes. Les que són meves i no les puc negar, les que m'atribueixen i no les vull... i les que m'atribueixen i me les quedo.

■

AUTENTICITAT

El director d'un periòdic, molt amic de Francesc Pujols, li preguntava per l'autenticitat d'una anècdota que havia oït referir en diverses versions. Quan el filòsof li va haver aclarit el que li demanava, el director, que tenia ganes de publicar-la, li va pregar que li escrivís ell mateix per a major precisió de l'acudit.

—Amb molt de gust — li va respondre Francesc Pujols —, però poseu-m'hi algun elogi perquè no es vegi que és meva.

"NAPOLEO"

Un dia, quan hi va haver els primers bombardeigs de Barcelona, Francesc Pujols dinava en un dels nostres restaurants més coneguts, amb altres personalitats de la política i de les lletres.

Com que en aquells moments encara hi havia abundor i quedaven encara moltes coses, al final del dinar els comensals van ésser obsequiats amb una copa del gran Courboissier, Napoleó, que la casa del conyac cèlebre, va dedicar a l'emperador del francesos, batejant la bóta que ell va tastar, amb el nom del geni de la guerra.

Al punt que anaven a agafar la copa global, de degustació i olfacció, hom va oir el so de les bombes. Al restaurant no cal dir que hi va haver esverament. Però el filòsof, sense deixar la copa i fent el gest de beure, va dir als seus companys de taula:

—Senyors, jo crec que hem de beure, perquè no cal oblidar que Napoleó era d'artilleria.

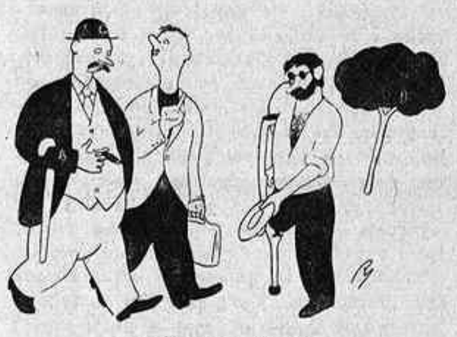

A BURGOS, per RIERA

— Quants captaires!
— No són captaires. Són «caballeros mutilados».

■

L'ORS

La fama que havia tingut Eugeni d'Ors, a Catalunya, sembla que no sigui compatible amb el desconeixement absolut que en tenen les generacions actuals. Els joves de les noves promocions ignoren completament la seva existència. Ara, amb motiu de l'actitud anticatalana, continuació de la ja adoptada de molts anys, algú ha pogut sentir parlar del desaparegut. També alguns el coneixen pels estudis que Francesc Pujols havia fet del seu company de lletres, en aquella època.

Comentant amb el filòsof de la Torre de les Hores aquest oblit en què ha caigut aquella figura del màxim prestigi, avui desprestigiada pels pocs que en parlen, deia el nostre company:

—De l'Ors ja només me'n recordo jo.

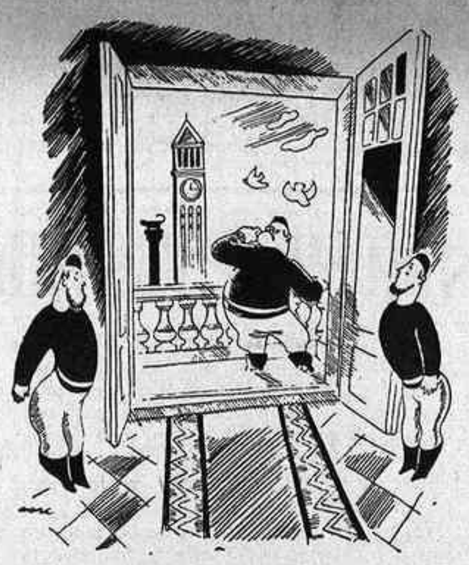

SEMBLA QUE NO VAIG A L'HORA, per CORC

■

L'INESGOTABLE ANECDOTARI DE FRANCESC PUJOLS

El Messias de la Hiparxiologia, tot i ésser un enviat del Pare Etern, és un cínic com una catedral. Es tractava, tal dia farà un any, de formar candidatura a regidors. Certs elements de la Lliga o d'Acció Catalana pensaren de posar-hi el filòsof de Martorell, i una comissió es destacà del sanhedrí del partit per anar a fer la proposta a l'interessat. Aquest se l'escoltà, la medità durant uns segons, i per fi es decidí a donar la resposta següent:

—No pot pas ésser...

—Home, penseu-vos-hi bé, mireu que... —replicaven els altres.

—¡No puc, no puc! ¡M'agraden massa els diners...!

Meridià

Redactor en cap:
Manuel Valldeperes.

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roure-Torent, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 - BARCELONA

50 cèntims l'exemplar

Subscripció: 6 ptes. trimestre

«MORAL NACIONAL», per ALLOZA

— Aquesta guerra és per a Franco de vida o mort.
— De vida per a ell, de mort per a nosaltres.

■

CONFUSIO

Ferran Canyameres va dirigir llarg temps un internat d'infants que, un cop organitzat, la Conselleria d'Assistència Social de la Generalitat va batejar amb el nom de Llar d'Infants Joaquim Costa.

Molts familiars dels acollits, en visitar-lo, li havien preguntat:

—Es vostè, el senyor Costa?

Per evitar confusions, Canyameres féu pintar el bust del gran repúblic i pedagog per l'artista Isidre Odena, empleat també a la institució, i el penjaren en lloc visible.

No obstant, el pare d'un infant, que havia demanat al director senyor Joaquim Costa, en veure aparèixer al vestíbul el company Canyameres, preguntà a una educadora:

—Què s'ha fet treure la barba, el senyor Costa?

No cal dir que el retrat esmentat fou retirat "ipso-facto".

AMNESIA, per CORC

— No sé, em sembla que era ahir que vaig signar un tractat, però no puc recordar quin.

■

LA CRITICA

Quan Francesc Pujols va publicar les primeres nocions d'Hiparxiologia, resumides i compendiades per Josep Plà, en el conegut Manual, avui molt més llegit que aleshores, la crítica, com és ús i costum en aquest país, ni se'n va ocupar, fora d'algunes notes despectives com les que es van publicar a la revista més liberal de l'època i en algun periòdic dels jesuïtes. L'única crítica feta amb imparcialitat i després d'un estudi acomplert del Manual, va ésser la publicada a la "Revista de Catalunya" i signada per una personalitat de tanta intel·ligència i solvència com Domènec Guansé.

El filòsof de la Torre de les Hores, en haver-la llegida, quan el seu amic Josep Oller li va fer a mans, en va fer grans elogis, a desgrat que el crític, després del magnífic estudi, no es declarava pas conforme amb les teories del nostre company.

—Penseu contestar-li? — li va preguntar el seu amic.

—Sí—va respondre Francesc Pujols—, però fins d'aquí uns quants anys.

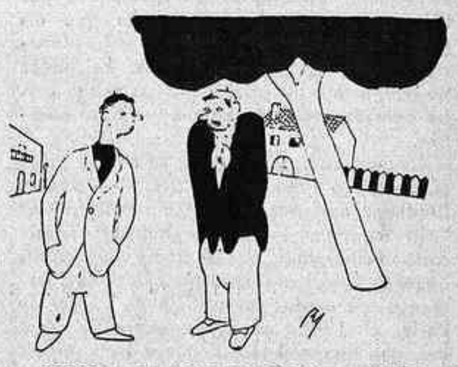

OBRERS A LA ZONA FACCIOSA, per RIERA

— A casa estem a la sopa.
— Nosaltres fa temps que ni això.

■

IMPROPI D'UN TAXISTA

El pintor Pau Planes va viure molts anys a París, intercalant el seu art amb l'exercici d'oficis tan variats com especials.

També fou taxista en aquells temps en el qual un taxi era una baluerna, com aquelles que es feren famoses en la batalla del Marne.

Una nit anava a tancar el cotxe, i en passar per una gran plaça sentí que uns individus, des d'un tros lluny, el cridaven amb un xiulet. Li calgué donar gairebé la volta completa per parar-se al davant d'aquells noctàmbuls. Un cop això fet, un d'ells, mofeta, li demanà foc pel cigar. Pau Planes, amable, es tragué l'encenedor, donà el que li demanaven, i contràriament al que esperaven aquells bromistes, preguntà:

—Els senyors no desitgen res més?

I continuà el seu camí, impertorbable, deixant-los bocabadats, desconcertats.

(c) Ministerio de Cultura 2006